

Šolsko svetovalno delo

Letnik XXV
2021

3

**Svetovalno delo med
aktualnimi potrebami vrtca
in razvojem stroke**

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Kazalo

UVODNIK

Tamara Malešević

ANALIZE IN PRIKAZI

- 3 Ljubica Marjanovič Umek
Svetovalno delo v vrtcu kot podpora ustvarjanju čustveno varnega, socialno vključujočega in spoznavno spodbudnega okolja za otroke

TEORIJA V PRAKSI

- 15 Andreja Križan Lipnik
Formativno spremljanje uvajanja otrok v vrtec
- 25 Esmira Behrić
Formativno spremljanje pri svetovalnem delu v vrtcu: dvojni izjemen otrok
- 37 Jana Blažko
Koordinacija svetovalne delavke pri oblikovanju smernic rutine prehranjevanja v vrtcu z refleksijo

INTERVJU

- 44 Tamara Malešević
Intervju z Janjo Bogataj

Slika na naslovnici:
Andraž Šalamun,
Brez naslova,
2008, akril na juto,
152 x 73 cm

ŠOLSKO SVETOVALNO DELO,
letnik XXV
številka 3
Ljubljana 2021
ISSN 1318-8267

Uredništvo:

Dr. Brigita Rupar, Zavod RS za šolstvo (odgovorna urednica)

Mag. Cvetka Bizjak, Zavod RS za šolstvo

Mag. Tamara Malešević, Zavod RS za šolstvo (gostujoča urednica)

Mag. Tanja Bežič, pedagoška svetovalka na Zavodu RS za šolstvo v pokouju

Urška Margan, pedagoška svetovalka na Zavodu RS za šolstvo v pokouju

Marina Vidmar, OŠ Majde Vrhovnik Ljubljana

Dr. Petra Gregorčič Mrvar, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

Dr. Tina Pirc, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo

Dr. Milko Postrak, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo

Dr. Tomaž Vec, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Mag. Sandra Jensen, ISOP-Schulsozialarbeit, Graz, AUT

Doc. dr. Mária Matulčíková, Univerzita Komenského, Bratislava, SVK

Dr. Vida Vončina Vodeb, Victoria University, Melbourne, AUS

Urednica založbe:

Simona Vozelj

Jezikovni pregled:

Mira Turk Škraba

Prevod povzetkov v angleščini:

Ensitra prevajanje, Brigita Vogrinec Škraba s.p.

Oblikovanje:

Simon Kajtna

Računalniški prelom:

ABO grafika d. o. o., zanj Igor Kogelnik

Tisk:

Tisk Žnidarič d. o. o.

Naklada:

580 izvodov

Izdajatelj in založnik:

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Predstavnik:

dr. Vinko Logaj

Naročila:

Zavod RS za šolstvo – Založba,

Pojlanska cesta 28,

1000 Ljubljana

telefonski št.: 01/30 05 199

e-pošta: zalozba@zrss.si

Letna naročnina (3 številke): 31,00 € za šole in druge ustanove;
23,25 € za individualne naročnike; 12,00 € za dijake, študente, upokojene;
cena posamezne številke v prosti prodaji je 11,00 EUR.
V cenah je vključen DDV.

Revija je vpisana v evidenco javnih glasil, ki jo vodi Ministrstvo za kulturo,
pod zaporedno številko 576.

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana.

Tamara Malešević

Uvodnik

Tematsko številko revije Šolsko svetovalno delo v celoti posvečamo svetovalnemu delu v vrtcu, ki ga trenutno, tako kot druga področja, zaznamuje aktualna zdravstvena in posledično družbena kriza. Posledice te krize se kažejo tudi v pritisku na različne strokovnjake, da bi se hipno odzivali na potrebe časa in včasih tudi opuščali strokovne rešitve, še posebej razvojno delo, ki temelji na spremljanju in dokazih.

Pomembno je sporočilo v članku prof. dr. Ljubice Marjanovič Umek o »raznolikih in visoko strokovnih dejavnostih, ki jih svetovalni delavci v vrtcu opravljajo z namenom zagotavljanja dodane vrednosti h kakovosti predšolske vzgoje« ob aktivnem sodelovanju z okoljem ter z nenehnim odzivanjem na razvoj znanosti in stroke ter na spremembe oz. izzive v družbi, družini, vrtcu. Pri tem avtorica izpostavlja dve področji: soustvarjanje čustveno varnega, socialno vključujočega ter spoznavno spodbudnega okolja za otroke, in sicer v vrstnem redu, ki je še posebej aktualen zdaj, v času zdravstvene krize in okrevanju po njej.

Janja Bogataj, ravnateljica Vrtca Škofja Loka in predsednica Skupnosti vrtcev Slovenije, prepoznava svetovalno delavko kot »nezamenljivega zagovornika predšolskega otroka«, »konstruktivno podporo ravnatelju« in strokovnjakinjo, ki bdi nad prvinami predšolskega obdobja in jih varuje.

Obe avtorici podpirata proaktivnost svetovalnih delavk za doseganje večje prepoznavnosti njihovih strokovnih znanj in uspešne prakse ter za zmanjšanje normativa pri njihovem zaposlovanju, še posebej v aktualnem času, ko so se psihosocialne potrebe otrok in družin povečale ob vedno pomembnem, žal tudi podhranjenem preventivnem delu.

Članki drugih avtoric v tej številki podpirajo svetovalne delavce, da vztrajajo pri praksi, ki temelji na dokazih in formativnem spremljanju, saj to omogoča uspešno soočanje z vedno večjimi izzivi v predšolski vzgoji. Formativno spremljanje prinaša spremembo paradigme v

celotnem vzgojno-izobraževalnem sistemu, tudi v vrtcu. S članki poskušamo napovedati smeri razvoja svetovalnega dela v vrtcu. Pri tem sledimo vodilom, da prispevek odraslih vedno izhaja iz individualnih potreb in dobrobiti otroka oz. da je otrok maksimalno aktivno vključen v svoj razvoj, učenje in napredek, ko gre za potencialne, kot tudi na področjih razvoja, ki se razvijajo počasneje. Tako govorimo o razvoju stroke ob uvajanju elementov formativnega spremljanja v svetovalno delo.

Avtorice razvojno delo predstavljajo na primerih iz prakse in pri tem vsaka predstavi nepogrešljive elemente formativnega spremljanja svetovalnega procesa. Andreja Križan Lipnik piše o primeru uvajanja novinca, ko svetovalni delavec s svojim specifičnim znanjem in spremljanjem zastopa otrokov glas oz. zagotavlja otrokovo aktivno vlogo ter s pomočjo zbirke dokazov v otrokovem portfoliju pokaže vidni napredek.

Ob primeru dvojno izjemnega otroka, ki ima težave na področju pozornosti in koncentracije, hkrati pa ima višje potencialne, avtorica Esmira Behrić poudarja povezanost skupnih ciljev in kriterijev uspešnosti pomoči otroku s procesom vrednotenja in samovrednotenja napredka s strani otroka samega.

Nazadnje nas Janja Blažko spomni na vlogo koordinatorja in moderatorja, ki skrbi za proces ter aktivno in vključujočo vlogo vseh strokovnih delavcev pri procesnem nastajanju skupnih dokumentov na primeru smernic za rutino prehranjevanja otrok v velikem vrtcu z velikim številom dislociranih enot.

Današnji čas od svetovalnih delavcev zahteva še hitrejša prilagajanja in pridobivanja novih znanj ter veščin, s katerimi podpirajo strokovne delavce vrtca pri prepoznavanju in odzivanju na stiske otrok. Zato je razvoj stroke in z njim povezano nenehno izobraževanje svetovalnih delavcev najpomembnejši odgovor na aktualne izzive na področju predšolske vzgoje.

2

Analize in prikazi

- 3** Ljubica Marjanovič Umek
**Svetovalno delo v vrtcu kot podpora ustvarjanju
čustveno varnega, socialno vključujočega in
spoznavno spodbudnega okolja za otroke**

Svetovalno delo v vrtcu kot podpora ustvarjanju čustveno varnega, socialno vključujočega in spoznavno spodbudnega okolja za otroke

Counseling Work in Kindergarten as Support for the Creation of an Emotionally Safe and Socially Inclusive Environment Encouraging Cognitive Development for Children

Ljubica Marjanovič Umek

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

3

Izvleček

V prispevku bomo svetovalno službo v vrtcu najprej umestili v širši teoretski okvir, zlasti na polje sociokulturnih teorij, kar nam bo dalo možnosti razumevanja raznolikih, med seboj povezanih in visoko strokovnih dejavnosti, ki jih svetovalne delavke v vrtcu opravljajo z namenom zagotavljanja dodane vrednosti h kakovosti predšolske vzgoje. V nadaljevanju bomo analizirali pomen in vlogo svetovalne službe na nekaterih izbranih področjih otrokovega razvoja in učenja v vrtcu ter pri tem opisali sistemske, preventivne in razvojne vidike dejavnosti ter delo z različnimi ciljnimi skupinami, kot so otroci, vzgojiteljice, vodstvene delavke, starši. Posebej bomo izpostavili tudi nujnost zagotavljanja ustreznih sistemskih in normativnih pogojev za kakovostno strokovno delo svetovalne službe v vrtcu.

Ključne besede:

dejavnosti svetovalne službe, počutje otrok, sociokulturne teorije, spodbudno okolje, vrtec.

Abstract

The article begins by placing kindergarten counseling services in a wider theoretical framework, especially sociocultural theories, which lays the basis for understanding the diverse, interconnected and highly professional activities performed by kindergarten counselors with the purpose of providing added value to the quality of preschool education. Next, it analyses the meaning and role of the counseling work in certain selected areas of the child's development and learning in kindergarten by describing the systemic, preventive and developmental aspects of the activities and work with different target groups, such as children, teachers, heads and parents. A particular focus is also on the necessity of providing adequate systemic and normative conditions for the quality of kindergarten counselors professional work.

Keywords:

counseling service, children's wellbeing, sociocultural theories, encouraging environment, kindergarten.

Uvod

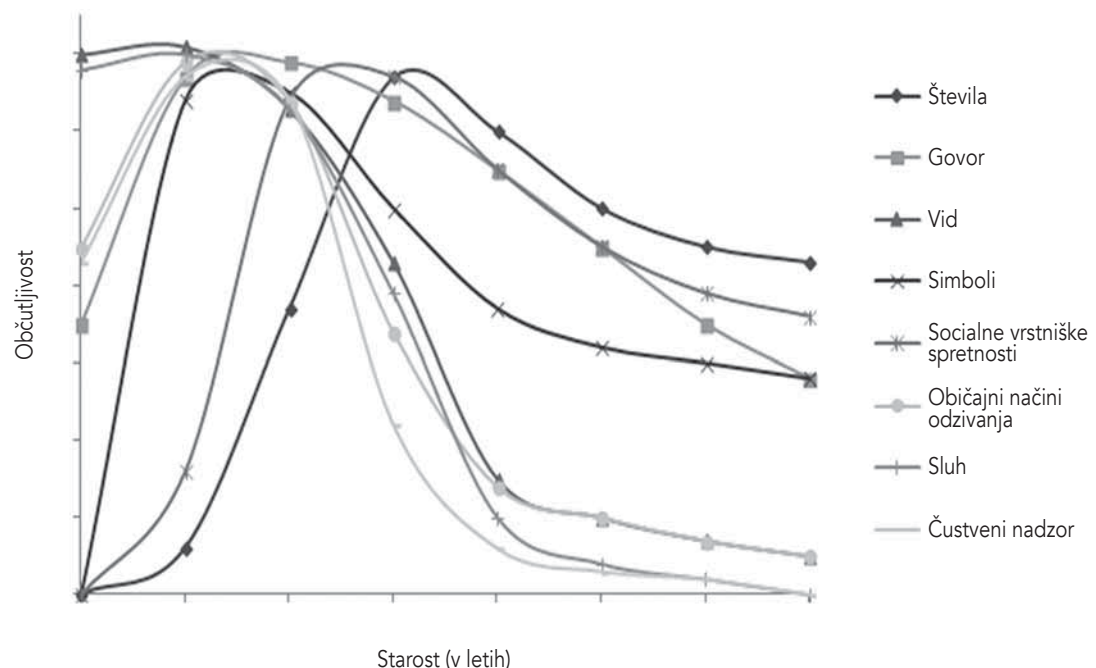
V slovenske vrtce je bilo v šolskem letu 2019/20 vključenih 82,7 odstotka otrok vseh starosti, 67,5 odstotka malčkov, starih od enega do treh let, in 94,1 odstotka otrok, starih od 3 do 5 let (Statistične informacije, Izobraževanje, 2020), kar je, gledano primerjalno z državami EU, visok delež. Prav tako v zadnjih desetih letih narašča delež otrok s posebnimi potrebami, vključenih v redne oddelke in oddelke s prilagojenim programom, ter delež otrok tujih državljanov. Hkrati izsledki raziskav že desetletja potrjujejo, da pozitivnega učinka vrtca na aktualni in dolgoročni razvoj in učenje otrok ni moč doseči le z višanjem deleža v vrtec vključenih otrok, temveč je nujni pogoj, da predšolska vzgoja poteka v kakovostnem vrtcu, ki ga z medsebojnim vplivanjem določajo strukturni in procesni kazalniki kakovosti (npr. Huntsman 2008; Marjanovič Umek idr. 2012; OECD 2006).

Za lažje razumevanje vpliva vrtca tako na preživljanje kakovostnega otroštva kot na izboljšanje kakovosti življenja družin je pomembna umestitev vrtca v širše teoretske okvire, ki dajejo osnovo za razlago specifičnosti v razvoju in učenju različno starih predšolskih otrok ter pri tem posebej izpostavljajo različne družbene in kulturne kontekste. Med teoretskimi ozadji so najbolj pogosto navajane sociokulturne teorije, ki razlagajo razvoj in učenje otrok z zapletenim in celovitim sovplivanjem posameznika in okolja. Vigotski (1978/2010) in njegovi učenci ter sodobniki (npr. Bruner 1986; Doherty 2009) v razvoju malčkov/otrok posebej izpostavljajo pomen zgodnjih in kasnejših socialnih interakcij, zgodnji razvoj govora, tako v funkciji socialnega govora kot v funkciji mišljenja, vlogo kompetentne odrasle osebe, ki malčke/otroke poučuje v območju bližnjega razvoja, sodelovalno učenje, učenje v socialnih kontekstih, kot so igra, skupno branje, pogovarjanje, ter vlogo govora in drugih simbolnih načinov izražanja, kot sta risba in gib.

Med sociokulturne teorije sodi tudi Bronfenbrennerjeva ekološka teorija (Bronfenbrenner 1979), ki v razlago razvoja in učenja otrok vključuje pet ravni okoljskih sistemov od družinskega, vzgojno-izobraževalnega do širše družbenega. Gre za stalen in zapleten sistem odnosov, neposrednih ali

4

Pozitivnega učinka vrtca na aktualni in dolgoročni razvoj in učenje otrok ni moč doseči le z višanjem deleža v vrtec vključenih otrok, temveč je nujni pogoj, da predšolska vzgoja poteka v kakovostnem vrtcu, ki ga z medsebojnim vplivanjem določajo strukturni in procesni kazalniki kakovosti.

Slika 1: Prikaz občutljivih obdobj v obdobju malčka in zgodnjega otroštva (prirejeno po Bruer 1999)

posrednih, in sicer prek interakcij otroka znotraj družine ter interakcij med otrokom in njegovimi trenutnimi okolji, kot so vrtec, vrstniki, zdravstvena ustanova, pa do vpliva kulture oziroma širšega družbenega okolja, ki se povezuje z otrokovimi interakcijami na nižjih ravneh okolja.

Za razlago zgodnjega razvoja in učenja malčkov in otrok so pomembna tudi spoznanja nevroznanosti (npr. Bruer 1999) o občutljivih obdobjih v razvoju, ki temeljijo na zgodnjem razvoju možganov z vidika strukture in delovanja ter sočasni vlogi starševstva in predšolske vzgoje v vrtcu, ki zagotavljajo čustveno, socialno in spoznavno spodbudno okolje. V razvojnih obdobjih malčka in zgodnjega otroštva se torej posameznik najhitreje razvija in uči na različnih področjih (glej sliko 1).

Svetovalna služba v vrtcu zagotavlja dodano vrednost h kakovosti vrtca

Izhodišča za svetovalno delo v vrtcu

Svetovalno delo v vrtcu je strokovno avtonomno delo, ki ga v veliki meri določajo zmožnosti vzpostavljanja medsebojnega odnosa, zaupanja in sodelovanja. V ozadju svetovalnega dela, ki temelji na visoki stopnji strokovne usposobljenosti, je načelo humanosti v ravnanju z otroki in starši, ki vključuje prilagodljivost, odzivnost, proaktivnost, občutljivost, miselno prožnost, prepoznavanje in upoštevanje različnosti.

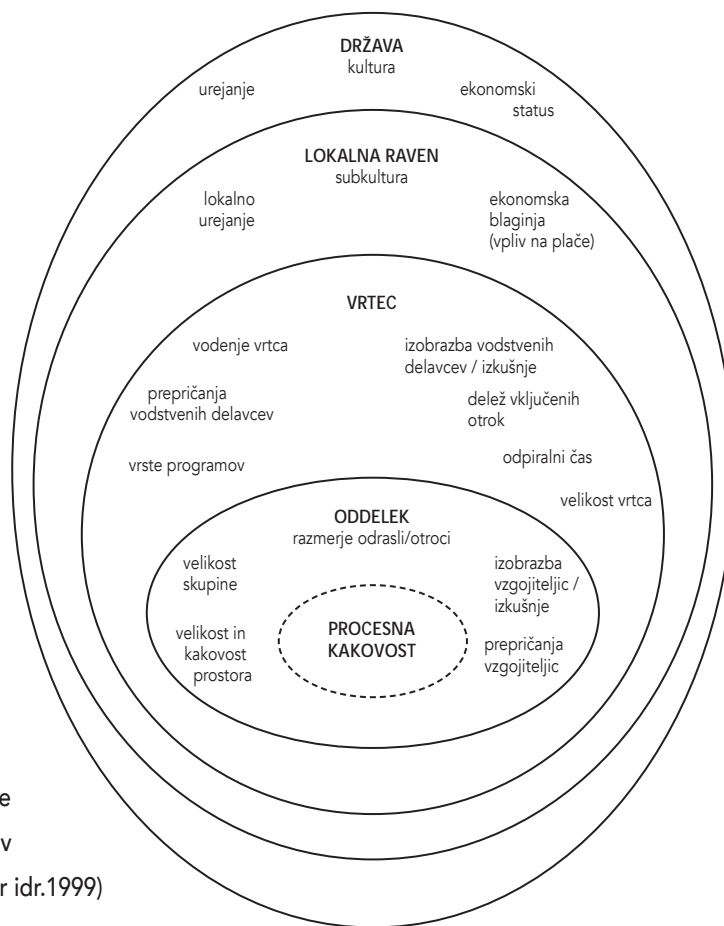
Svetovalno delo v vrtcu je strokovno avtonomno delo, ki ga v veliki meri določajo zmožnosti vzpostavljanja medsebojnega odnosa, zaupanja in sodelovanja.

Svetovalna služba v vrtcu je bila primerjalno s svetovalno službo v šoli uvedena kasneje. Konec sedemdesetih in v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja so se začele v vrtcih zaposlovati prve svetovalne delavke, ki so znotraj strokovnih aktivov oblikovale prve konceptualne zasnove svetovalnega dela v vrtcu. V sredini devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko je v Sloveniji potekala sistemska in kurikularna prenova vzgojno-izobraževalnega sistema, je bila v *Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanju – ZOFVI (1996)* opredeljena svetovalna služba na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja, v podzakonskem aktu pa so bili določeni tudi normativi za svetovalno službo v vrtcu, in sicer 30 oddelkov na svetovalno delavko. Leta 1999 so bile pripravljene tudi prve nacionalne programske smernice, ki so bile potrjene na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje.

Vpetost svetovalne službe v delovanje vrtca in širše okolje

V konceptualnem modelu, ki je oblikovan na podlagi Bronfenbrennerjeve sistemske teorije, je svetovalna služba vključena na raven oddelka in raven vrtca, povezuje pa se tudi z lokalno in širšo družbeno ravno. Prikazana okolišna področja vključujejo strukturne kazalnike, ki vplivajo na procesno kakovost v vrtčevskem oddelku, in sicer bližnje (proksimalne), kot so na primer velikost oddelka, razmerje med številom otrok in odraslih oseb v oddelku, in bolj oddaljene (distalne), kot so na primer ekonomski pogoji na lokalni in širši družbeni ravni, kulturni kapital. Strukturni kazalniki se povezujejo s procesnimi kazalniki, torej z neposrednim delom z otroki v oddelku, pri čemer imajo bližnji kazalniki neposreden in velik učinek na procesno kakovost v oddelku, bolj oddaljeni kazalniki pa imajo praviloma manjši in bolj posreden učinek.

Ne glede na nove izzive v širšem družbenem prostoru, ko gre na eni strani za sistemske in strukturne spremembe, kot so na primer vedno večji delež v vrtce vključenih malčkov in otrok, večji delež v vrtce vključenih otrok s posebnimi potrebami, naraščajoče družbene neenakosti v širšem družbenem prostoru in posledično med otroki, vključenimi v vrtec, na drugi strani pa za hitri razvoj

Slika 2: Konceptualni model, ki prikazuje različne ravni vplivanja na delo z otroki v vrtčevskem oddelku (prirejeno po Cryer idr.1999)

znanosti, ki ponujajo nove izsledke o razvoju in učenju malčkov/otrok v zgodnjih razvojnih obdobjih ter izpostavlja pomembno vlogo socialnih in kulturnih dejavnikov v malčkovem/otrokovem razvoju in tudi pomemben vpliv subjektivnih teorij staršev, vzgojiteljic, svetovalnih delavcev o razvoju otrok, vzgoji, učenju, ostajajo v *Programskih smernicah. Svetovalna služba v vrtcu (1999/2008)* opredeljene osnovne dejavnosti: dejavnosti pomoči, razvojne in preventivne dejavnosti ter dejavnosti načrtovanja in evalvacije dovolj široke in odprte za vključevanje novih spoznanj ter izkušenj, hkrati pa zahtevajo bolj jasno podčrtane specifičnosti predšolske vzgoje v vrtcu glede na druge ravni izobraževanja.

Z namenom aktualiziranja vloge svetovalne službe v vrtcu bomo v nadaljevanju predstavili nekatera izbrana področja, na katerih je po naši oceni delo svetovalne službe v vrtcu pomembno, tako z vsebinskega kot s systemskega, preventivnega in razvojnega vidika, vidika pomoči otrokom in s širšega vidika vplivanja na razvijanje kakovosti predšolske vzgoje v vrtcu, in sicer na systemski in procesni ravni. Na izvedbeni ravni se vse navedene dejavnosti svetovalne službe prepletajo na način, kot so to v svojem modelu opisali Cryer in sodelavci (1999).

Dobro počutje malčkov/otrok v vrtcu in socialna vključenost

Čustvena varnost in dobro počutje malčkov/otrok sta nujna predpogoja za njihovo vključenost v oddelčno (vrstniško) skupino ter različne dejavnosti, ki jih ponujajo kurikul na izvedbeni ravni (npr. Corsaro 2000).

Uvajanje malčkov/otrok v vrtec je ena od dejavnosti, pri kateri se vzpostavlja čustveni odnos med malčkom/otrokom in »novo« pomembno osebo oziroma »novimi« pomembnimi osebami. Četudi gre za enako ali podobno stare malčke/otroke, so med njimi lahko velike razlike v čustvenem doživljanju in odzivanju, pogojene tako z individualnimi kot okoljskimi dejavniki. Svetovalna delavka, ki sodeluje pri uvajanju malčka/otroka v vrtec, ki je mnogo več kot rutina, mora v trikotniku malček/otrok – starš – vzgojiteljica pomagati pri zagotavljanju pogojev za vzpostavitev varne čustvene navezanosti med malčkom/otrokom in vzgojiteljico. Zaradi velikih razlik med njimi prihajajo malčki/otroci v vrtec različno »opremljeni« za spoprijemanje z ločitvijo od pomembne osebe oziroma oseb iz družinskega okolja. Svetovalna delavka, ki pozna vzorce vedenja odraslih oseb, značilne za vzpostavljanje varne navezanosti, kot so na primer odzivnost, telesni dotik, pogovarjanje z malčkom, spodbujanje njegove samostojnosti, kot vzorce vedenja varno navezanih malčkov/otrok, kot so na primer raziskovanje okolja, izražanje pozitivnih čustev v odnosu z odraslo osebo, odzivanje na začetno socialno spodbudo odraslih ali drugih malčkov, skupaj z vzgojiteljico ustvarja pogoje, ki zahtevajo različna odzivanja vzgojiteljice za različne malčke/otroke, tako v času rutinskih kot načrtovanih dejavnosti (npr. Haith in Benson, ur. 2008). Postopno uvajanje malčka/otroka v vrtec je torej celovita naloga, v katero je svetovalna delavka vključena tako neposredno (npr. pomoč vzgojiteljici, malčku) kot posredno (npr. svetovanje staršem, strokovnim in vodstvenim delavkam) in sodi med preventivne in razvojne dejavnosti.

Postopno uvajanje malčka/otroka v vrtec je celovita naloga, v katero je svetovalna delavka vključena tako neposredno kot posredno ter sodi med preventivne in razvojne dejavnosti.

Uvajanje malčkov/otrok v vrtec, zagotavljanje čustvene varnosti otrok ter vzpostavljanje pozitivnega socialnega vzdušja v oddelkih je še posebej pomembno v posebnih razmerah, ki smo jih bili deležni v zadnjem letu, ko so bili vrtci v času epidemije covid-19 zaprti, odprti, ponovno zaprti, odprti ... Gre za tehtanje, kako na izvedbeni ravni upoštevati sorazmernost ukrepov za varovanje zdravja malčkov/otrok in zaposlenih na eni strani ter zagotavljanje možnosti za njihov razvoj in učenje ter duševno zdravje na drugi strani. Naj ilustriramo s primerom ukrepa nošenja obraznih mask vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic, ki je bil v eni od faz na nacionalni ravni določen kot pogoj za odpiranje vrtcev za vse malčke/otroke. Izsledkov empiričnih raziskav, ki bi pokazali, kakšni so morebitni takojšnji, predvsem pa dolgoročni učinki nošenja mask vzgojiteljic na razvoj malčkov, (še) nimamo, vemo pa, da dojenček/malček vzpostavlja socialne interakcije s prvo pomembno osebo oziroma pomembnimi osebami prek zaznavanja obrazne mimike, čustvenih izrazov, vzpostavljanja skupne vezane pozornosti, rabe govora. Obraz pomembne osebe, na primer vzgojiteljice, zaznava drugače kot starejši otroci ali odrasle osebe. Zaznava ga celostno, v trikotniku oči – nos – usta, zato je maska na obrazu zanj ovira pri prepoznavanju človeškega obraza, ki mu sicer »zagotavlja« čustveno varnost. Pa vendar izsledki nevroznanosti (npr. Pirtovšek 2021) potrjujejo spremembe v strukturi in delovanju možganov dojenčkov/malčkov le, če gre za dolgotrajno oviro, ki dojenčku/malčku onemogoča vzpostavljanje socialne interakcije. V tem kontekstu je torej smiselno iskati rešitve na izvedbeni ravni, ki sledijo varovanju zdravja dojenčkov/malčkov in jim hkrati ne odvzamejo vseh možnosti za njihov razvoj in učenje. Na primer, vzgojiteljica lahko načrtuje svoje dejavnosti tako, da jih čim več izvaja na prostem, ko ji ni treba nositi maske; pri nošenju maske v igralnici naj govori z malčki čim glasneje in razločneje, naj se nasmeje tudi pod masko, naj z masko na obrazu vzame malčka v naročje in ga v telesnem stiku tolaži, če je zaskrbljen, če joka ... Zaradi že navedenih razlik med malčki v njihovi opremljenosti za spoprijemanje s čustvenimi stiskami je v tako spremenjenih razmerah nujno stalno spremljanje odzivanja in počutja malčkov. Vzgojiteljica mora biti še posebej pozorna na tiste posameznike, ki so bolj nemirni, jokavi, apatični, kot so bili sicer. V takih primerih je nujen takojšen pogovor vzgojiteljice, svetovalne delavke in malčkovih staršev z namenom iskanja dodatnih varovalnih dejavnikov za malčka, tako v družinskem kot vrtčevskem okolju.

Vrtec je prostor, v katerem imajo malčki/otroci praviloma veliko priložnosti za razvijanje socialnih zmožnosti.

Socialni razvoj in učenje potekata v predšolskem obdobju zelo hitro: gre za razvoj razumevanja sebe in drugih, empatije, socialnega razumevanja, otrok se uči, kako tudi z rabo govora vstopati v socialne interakcije ter vzpostavljati medsebojne odnose, samonadzorovati čustva in vedenje, oblikovati vrstniške skupine, prva prijateljstva (Brownell in Kopp, ur. 2007; Carpendale in Lewis 2006). Vrtec je prostor, v katerem imajo malčki/otroci praviloma veliko priložnosti za razvijanje socialnih zmožnosti. Med malčki/otroki so tudi v socialnem razvoju velike razlike, ki so povezane na primer s temperamentom oziroma različno izraženimi posameznimi osebnostnimi dimenzijami, govorno kompetentnostjo, že usvojenimi socialnimi spretnostmi ter tudi z neposrednimi pogoji za izvajanje dejavnosti v vrtčevskem oddelku oziroma celotnem vrtcu. Svetovalna delavka, ki pozna socialni razvoj malčkov in otrok v zgodnjem otroštvu (normativni razvoj in odmike od normativnega razvoja) in tudi dejavnike (vrtčevske in širše), ki so lahko spodbuda ali ovira v socialnem razvoju malčkov/otrok, lahko skupaj z vzgojiteljico veliko prispeva k ustvarjanju razmer v vrtčevskem oddelku in vrtcu, v katerih bodo imeli različni malčki/otroci možnosti vključevanja v socialne skupine. Vzporedno z načrtovanjem in izvajanjem različnih dejavnosti, v katere se vključujejo malčki/otroci, bi praviloma moralo potekati spontano dnevno opazovanje vedenja malčkov/otrok, ki ga izvaja vzgojiteljica, dodatno pa lahko svetovalna delavka pridobi bolj objektivne podatke tudi z uporabo presejalnih preizkusov za ocenjevanje kakovosti socialnih interakcij v oddelku in kasneje, če je potrebno z individualno razvojnopsihološko diagnostiko (glej več Marjanovič Umek idr. 2005). Tako zbrani podatki, pri katerih gre za kombinacijo podatkov, zbranih z opazovanjem v naravnem okolju in pridobljenih s standardnimi psihološkimi postopki, svetovalni delavki omogočajo prepoznati razlike v socialnih zmožnostih med otroki, predvsem pa prepoznati otroka(e), ki močno odstopajo od večine otrok, na primer glede na izraženo osamljenost, težave z nadzorovanjem vedenja in izražanja čustev, socialno izključenost. Svetovalna delavka bo, verjetno skupaj z vzgojiteljico, za otroke, ki imajo težave v socialnem vedenju, pripravila individualna navodila, program za dodatno/drugačno delo z njimi v oddelku, se skupaj z vzgojiteljico vključila v daljše časovno spremljanje ter evalvacijo učinka dodatnega/drugačnega dela z njimi. Svetovalna delavka bo tudi strokovno presodila, ali posamezni malčki/otroci potrebujejo dodatno individualno strokovno pomoč v vrtcu ali pa jih bo napotila v zunanjo obravnavo v ustrezno strokovno institucijo, s katero bo v nadaljevanju tudi sodelovala.

Poleg preventivnega dela in zagotavljanja pomoči malčkom/otrokom je v kontekstu zagotavljanja dobrega počutja in socialnega vključevanja malčkov/otrok enako pomembno tudi razvojno delo svetovalne delavke. Gre za dodatno strokovno izobraževanje strokovnih delavk v vrtcu, sodelovanje s starši ter širše analitično in razvojno delo na področju ohranjanja ali zagotavljanja ustreznih sistemskih pogojev, kot sta število malčkov/otrok v oddelku, razmerje med odraslimi in malčki/otroki v oddelku, ki še omogočajo dovolj pogosto in kakovostno vzpostavljanje socialnih interakcij med malčki/otroki in med malčki/otroki ter odraslimi osebami.

Simbolno spodbudno okolje: razvijanje govora, mišljenja, zgodnje pismenosti malčkov/otrok

Če je kakovosten vrtec za večino malčkov/otrok varovalni dejavnik za njihov socialni razvoj, je učinek vrtca na razvoj spoznavnih zmožnosti malčkov in otrok, na primer na razvoj govora, mišljenja, precej bolj raznolik. Izsledki tujih in domačih empiričnih raziskav (npr. Marjanovič Umek in Fekonja 2019; NICHD 2000) kažejo, ne le da v zgodnjih razvojnih obdobjih razvoj govora poteka zelo hitro,

temveč tudi, da so razlike med enako starimi otroki, ki so pogojene z endogenimi dejavniki in dejavniki okolja, zelo velike. Razvoj govora v obdobju malčka je tudi pomemben napovednik kasnejšega govornega razvoja otrok, povezuje se z razvojem mišljenja, s pripravljenostjo otrok za vstop v šolo, je del zgodnje in kasnejše akademske pismenosti otrok ter eden ključnih dejavnikov njihove šolske uspešnosti. Zaradi vsega navedenega je pomembno, ali uspe vrtec zagotoviti malčkom/otrokom simbolno podporno okolje v najširšem pomenu besede in kako, tako na ravni pogojev (npr. knjige, otroški časopisi, likovni material, jezikovni kod vzgojiteljice) kot na ravni spodbujanja (npr. pogovarjanje, pripovedovanje, raba govora v različnih funkcijah). Če posebej izpostavimo še različne skupine otrok, na primer otroke, ki prihajajo iz ekonomsko, kulturno, izobrazbeno nespodbudnega družinskega okolja, otroke, katerih materinščina ni slovenščina, otroke s posebnimi potrebami, otroke, ki so nadpovprečni v govornih zmožnostih, je razumljivo, zakaj je strokovno delo svetovalne službe v vrtcu na tem področju razvoja in učenja pomembno in zahtevno, tako na preventivni kot diagnostični in razvojni ravni, na ravneh svetovanja in pomoči ter dodatnega strokovnega izobraževanja.

V nadaljevanju bomo posebej izpostavili nekatere naloge in dejavnosti na navedenih področjih.

Samoevalvacija predšolske vzgoje v vrtcu, predvsem ocenjevanje procesne kakovosti je pomembno za ohranjanje že dosežene visoke ali za izboljšanje nizke kakovosti dela na posameznih področjih otrokovega razvoja in učenja. V procesu samoevalvacije vzgojnega dela v vrtcu je svetovalna delavka vključena v različne faze dela: zbiranje podatkov (npr. z opazovanjem, uporabo presejalnih in drugih razvojnopsiholoških preizkusov); pomoč pri interpretaciji podatkov, ki jih je zbrala vzgojiteljica; povezava podatkov, pridobljenih od različnih ciljnih skupin in na različne načine, ter oblikovanje skupnih ugotovitev; nadaljnji razmisleki in načrti o delu z otrokom/otroki v oddelku; dodatna, morda tudi individualna strokovna obravnava. Spoznavni razvoj, še posebej govor malčkov/otrok je eno bolj zahtevnih področij, tako na ravni ocenjevanja kot spremljanja in spodbujanja. Izsledki nekaterih slovenskih raziskav (npr. Marjanovič Umek idr. 2003) so pokazali, da vzgojiteljice prevladujoče spodbujajo govor otrok zgolj v nekaterih funkcijah, predvsem informativni, mnogo manj pa v čustveno-socialni, medosebni funkciji; da pri spodbujanju govora, praviloma zaradi vpliva implicitnih teorij o »nepomembnosti« spodbujanja govora pri dojenčkih/malčkih, manj pozornosti namenjajo malčkom ter da relativno uspešno kompenzirajo primanjkljaje pri govorno šibkih otrocih, ki praviloma prihajajo iz manj spodbudnega družinskega okolja, manj uspešne pa so pri spodbujanju govora pri vseh ostalih malčkih/otrocih. Hkrati pa nam izsledki prav tako slovenskih raziskav (Marjanovič Umek idr. 2018; Marjanovič Umek idr. 2019), kažejo, da so vzgojiteljice, ki so bile dodatno strokovno izobraževane o možnih pristopih za spodbujanja zgodnje pismenosti, vključujoč govor otrok, in so pri svojem vsakodnevem delu z otroki ponotranjile pristope ter načine dela, ki izhajajo iz spoznanj sociokulturnih teorij (npr. pogosto pogovarjanje z otroki pri vseh dejavnostih, spodbujanje otrok k samostojnemu pripovedovanju, zagotavljanje simbolno spodbudnega okolja v igralnici), dosegle pomembne razvojne spremembe v zgodnji pismenosti otrok, starih od 5 do 6 let, ne glede na socialno-ekonomski status družine. Dosežene razvojne spremembe so ostale stabilne tudi kasneje, ko so otroci zaključili prvi razred osnovne šole. Izsledki slovenskih raziskav, podobno kot tujih, torej potrjujejo, kako pomembna je skrb za stalno strokovno izobraževanje vzgojiteljic, senzibiliziranje vzgojiteljic za spodbujanje govora malčkov in otrok v različnih socialnih kontekstih (v času igre, rutinskih dejavnosti, bivanja na prostem, pri načrtovanih dejavnosti na vseh področjih), razvijanje različnih didaktičnih pristopov in spremljanje njihovega učinka, skrb za ustrezno opremo igralnice kot prostora za malčkovo/otrokovo simbolno izražanje (npr. ureditev oddelčnih knjižnic, dostopnost knjig in drugega materiala za simbolno izražanje malčkov/otrok). Pri vseh navedenih dejavnostih

Razvoj govora v obdobju malčka je pomemben napovednik kasnejšega govornega razvoja otrok, povezuje se z razvojem mišljenja, s pripravljenostjo otrok za vstop v šolo, je del zgodnje in kasnejše akademske pismenosti otrok ter eden ključnih dejavnikov njihove šolske uspešnosti.

Izredno pomembna je skrb za stalno strokovno izobraževanje vzgojiteljic, senzibiliziranje vzgojiteljic za spodbujanje govora malčkov in otrok v različnih socialnih kontekstih, razvijanje različnih didaktičnih pristopov in spremljanje njihovega učinka, skrb za ustrezno opremo igralnice kot prostora za malčkovo/otrokovo simbolno izražanje.

Prepoznavanje nadarjenih predšolskih otrok, ki so v slovenskem prostoru poimenovani kot otroci z visokim potencialom, zahteva visoko strokovnost.

je nujna neposredna ali posredna pomoč svetovalne službe v vrtcu, tako pri preventivnem delu na ravni oddelkov kot pri bolj specifičnem razvojnodiagnostičnem delu, na primer pri presejalnem ali diagnostičnem ocenjevanju govora posameznih malčkov/otrok, ki pomembno odstopajo v govornem razvoju, bodisi navzdol ali navzgor. Na ta način pridobljene ocene o govorni kompetentnosti malčkov/otrok, ki sicer kažejo na velike individualne razlike med njimi, so podlaga za svetovanje vzgojiteljicam pri njihovem načrtovanju dejavnosti in izvajanja teh v oddelku. Svetovalna delavka daje vzgojiteljici strokovno oporo pri delu z otroki, ki so govorno zelo šibki, kot tistimi, ki izkazujejo visoke potenciale na področju razvoja govora. V povezavi s spodbujanjem govora, zgodnje pismenosti, mišljenja malčkov/otrok je zelo pomembno tudi analitično razvojno delo svetovalne službe, saj gre za prepoznavanje in povezovanje vrste varovalnih dejavnikov ali dejavnikov tveganja v razvoju in učenju malčkov/otrok na navedenih področjih. Prav zato je še posebej pomembno povezovanje s starši malčkov/otrok in po potrebi vključevanje staršev v različne dejavnosti, kot so na primer kakovostno skupno branje knjig, pogovarjanje z otroki, spodbujanje otrokovega pripovedovanja, vključevanje v simbolno igro. Strokovne nasvete in pomoč potrebujejo tudi starši otrok, pri katerih je bil prepoznan visok potencial na primer na področju govora. Gre za strokovne pogovore o tem, kaj pomeni visok govorni potencial otroka v obdobju zgodnjega otroštva, kako se kaže, kako ustvariti spodbudno okolje za otrokov razvoj tudi v domačem okolju, na kaj vse naj bodo pozorni ob vsakodnevnik stikih z otroki itn. Prepoznavanje nadarjenih predšolskih otrok, ki so v slovenskem prostoru poimenovani kot otroci z visokim potencialom na različnih področjih razvoja (Strokovna izhodišča posodobitve koncepta odkrivanja nadarjenih ... 2019), zahteva visoko strokovnost. Z razvojnopsihološkega vidika je težko presoditi, ali gre le za individualne razlike v hitrosti razvoja otrok na posameznih področjih ali za drugačnost v razvoju, ki bo tudi kasneje (seveda ob ustreznih okoljskih pogojih) bolj ali manj prepoznana kot otrokova specifična nadarjenost.

Sodoben koncept pripravljenosti otrok za vstop v šolo oziroma pripravljenosti otrok za učenje je treba razumeti kot mehak prehod otroka iz vrtca, ki je strokovno avtonomna institucija s svojimi kratkoročnimi in dolgoročnimi cilji, v šolo, ki je prav tako strokovno avtonomna institucija, vendar za starejše otroke.

Pripravljenost otrok za vstop v šolo ostaja skozi desetletja pomembno področje strokovnega dela svetovalne službe v vrtcu, čeravno so se tako koncept pripravljenosti za šolo kot načini ocenjevanja pripravljenosti otrok v zadnjih desetletjih pomembno spremenili. Od starostno normativnega koncepta (otrok je zrel, pripravljen za šolo, ko je star npr. 6, 7 let), ki je prepoznavno gradil na neposredni pripravi otroka za šolo, praviloma zadnje leto pred vstopom v šolo, je vedno bolj v veljavi koncept pripravljenosti za šolo, ki pripravljenost razlaga kot kontinuiran proces priprave za učenje različno starih malčkov/otrok, ki poteka v vseh starostnih oddelkih vrtca (Marjanovič Umek 2016; Marjanovič Umek idr. 2008; Watson 1996). Sodobni koncept pripravljenosti otrok za vstop v šolo se v vrtcu udejanja pri neposrednem delu z malčki/otroki na različnih področjih kurikula, stalnem spremljanju razvoja in učenja malčkov/otrok in ne nazadnje tudi v ocenjevanju pripravljenosti za šolo, če je to strokovno utemeljeno. Pri vseh navedenih nalogah ima odločilno vlogo svetovalna služba v vrtcu: gre za implementacijo znanja o sodobnem konceptu pripravljenosti za šolo, ki je ključnega pomena za vzgojiteljice in starše otrok, spremljanje razvoja in učenja otrok na vseh ključnih razvojnih področjih (socialni in čustveni razvoj, razvoj govora in mišljenja, razvoj velikih in drobnih gibov), prepoznavo morebitnih večjih odklikov od normativnega razvoja malčkov/otrok ter strokovno ocenjevanje pripravljenosti otrok za vstop v šolo, ki je praviloma diagnostično ocenjevanje. Sodoben koncept pripravljenosti otrok za vstop v šolo oziroma pripravljenosti otrok za učenje je treba razumeti kot mehak prehod otroka iz vrtca, ki je strokovno avtonomna institucija s svojimi kratkoročnimi in dolgoročnimi cilji, v šolo, ki je prav tako strokovno avtonomna institucija, vendar za starejše otroke. Ne gre torej za vprašanje, koliko dejavnosti, značilnih za šolo, se prenese v vrtec z namenom, da bo otrokom lažje ob vstopu v šolo, in se na ta način »pošola« vrtec, temveč za vpraša-

nje, kako se z ohranjanjem za vrtec značilnih dejavnosti in pristopov omogoči, da se malčki in otroci razvijajo in učijo svoji starosti primerno (npr. Doyle 2010). Tovrstno razumevanje prehoda otrok iz vrtca v šolo, ki torej ne temelji na enoznačni opredelitvi razvojnih mejnikov, ki bi jih morali vsi otroci doseči že pred vstopom v šolo, in tudi ne na standardih znanja iz učnih načrtov, ki bi jih prav tako morali hkrati doseči vsi otroci, zahteva poglobljeno razvojno-analitično, diagnostično in svetovalno delo v vrtcu. Ena od pomembnih razvojno-analitičnih nalog svetovalne službe v vrtcu, za katero bi bilo smiselno, da bi potekala v sodelovanju s svetovalno službo v šoli, je priprava analize o pogledih in razlogih za odložitev šolanja šoloobveznih otrok, ki jih navajajo starši, vzgojiteljice, svetovalne delavke. Vzporedno bi bilo treba spremljati šoloobvezne otroke, ki jim je bilo šolanje odloženo, tako v letu, ko so »odloženi« otrocki ponovno vključeni v vrtec, kot v naslednjih letih, ko se otroci, ki so leto dni starejši od vrstnikov, vključijo v šolo. Tovrstne analize, opravljene v posameznih vrtcih in šolah bi lahko bile dobra strokovna podlaga za izdelavo razvojne naloge na nacionalni ravni, ki bi z empiričnimi podatki in ugotovitvami odgovorila na vprašanje, kaj vse je v ozadju naraščajočega deleža šoloobveznih otrok, ki jim je na predlog staršev odložena vključitev v šolo za eno leto. V tem kontekstu je pomembno tudi strokovno ocenjevanje pripravljenosti otrok za vstop v šolo za šoloobvezne otroke, za katere skladno z zakonom o osnovni šoli lahko na primer zdravstvene ustanove, komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ali starši predlagajo odložitev šolanja. Ocenjevanje pripravljenosti za vstop v šolo poteka v okviru strokovne komisije, ki je imenovana na šoli in v kateri bi morale nujno sodelovati tudi svetovalne delavke iz vrtca. Pri prehajanju otrok iz vrtca v šolo, ki bi dejansko zagotavljal premik od normativnega k širšemu razumevanju pripravljenosti za šolo, bi morala biti vzpostavljena tesna povezava in sodelovanje med svetovalno službo v vrtcu in šoli (Transitions 2003). Posebej pomembna naloga svetovalnih delavk, ki poznajo pedagoško delo v vrtcu in šoli, je tudi delo s starši, tako dodatno izobraževanje kot svetovanje. Prehod otroka iz vrtca v šolo je, kot ne nazadnje potrjujejo podatki o odloženem šolanju šoloobveznih otrok, ena od problematik, s katero se starši veliko ukvarjajo in v svoja razmišljanja o (ne)vstopu svojega otroka v šolo pogosto vgradijo implicitne teorije o otroku, ki je še premajhen (premlad) za šolo, ki potrebuje še eno leto za sproščeno igro v vrtcu, ki ne bo zmož učenja v šoli, ker je šola pretežka, ki je socialno in čustveno nezrel itn. V tovrstnih okoliščinah je ključnega pomena pogovor svetovalne delavke (tudi v sodelovanju z vzgojiteljico) s starši, ne nujno zgolj v letu pred vstopom v šolo, ki temelji na strokovni oceni otrokovega razvoja in učenja v letih obiskovanja vrtca, tudi ob upoštevanju morebitnih specifičnosti in posebnosti otrokovega družinskega in širšega okolja ter tehtanju argumentov za vključitev otroka v šolo in proti njej. Tudi z vidika dolgoročnega razmisleka o morebitni (ne)odložitvi šolanja šoloobveznemu otroku.

Sklep

Svetovalna služba je vpeta v delo vrtca na več ravneh: razvojni, vsebinski, organizacijski, sistemski, izvedbeni. Delo svetovalne službe je prevladujoče usmerjeno na skupine malčkov/otrok, vrtčevske oddelke, vrtec kot celoto ter na povezavo vrtca z bližnjim družbenim okoljem. Prav tako prisotno individualno delo pa vključuje posameznike iz različnih ciljnih skupin, in sicer malčke/otroke, vzgojiteljice, vodstvene delavke, učiteljice, svetovalne delavke iz drugih strokovnih institucij. Gledano najširše je temeljna naloga svetovalne službe v vrtcu, da prispeva k izboljšanju oziroma vzdrževanju visoke kakovosti predšolske vzgoje, kar od nje zahteva stalno odzivanje na razvoj, spremembe in posebnosti v vrtcu (na sistemski, vsebinski in izvedbeni ravni), v širšem družbenem okolju in dru-

Pri prehajanju otrok iz vrtca v šolo, ki bi dejansko zagotavljal premik od normativnega k širšemu razumevanju pripravljenosti za šolo, bi morala biti vzpostavljena tesna povezava in sodelovanje med svetovalno službo v vrtcu in šoli.

Delo svetovalnih delavk v vrtcu zahteva veliko znanja in občutljivosti, saj je pri zagotavljanju pogojev za optimalni razvoj in učenje vseh otrok ne glede na spol, kulturno poreklo, narodno pripadnost, socialno-ekonomsko ozadje treba upoštevati velike individualne razlike v hitrosti in kakovosti razvoja med otroki.

žini (npr. otroci razvezanih staršev, revni otroci, otroci, katerih materinščina ni slovenščina, otroci v družinah, v katerih je prisotno nasilje, otroci bolnih staršev), šoli (npr. prehod iz vrtca v šolo, odložitev šolanja šoloobveznih otrok, sistemske in vsebinske spremembe v šoli, zlasti prvem triletju), zdravstvenih ustanovah in zavodih za socialno skrbstvo (npr. celostna obravnava otrok s posebnimi potrebami), na lokalni in nacionalni ravni (npr. epidemija covida-19).

Delo svetovalnih delavk v vrtcu zahteva veliko znanja in občutljivosti, saj je pri zagotavljanju pogojev za optimalni razvoj in učenje vseh otrok ne glede na spol, kulturno poreklo, narodno pripadnost, socialno-ekonomsko ozadje treba upoštevati velike individualne razlike v hitrosti in kakovosti razvoja med otroki. Pri tem je treba vlagati veliko napora v zagotavljanje pravične in učinkovite predšolske vzgoje, zlasti v iskanje in oblikovanje morebitnih dodatnih programov, različnih izvedbenih pristopov, v sodelovanje s starši in drugimi strokovnimi institucijami, kar vse bi lahko pripomoglo k zmanjševanju velikih razlik med otroki, ki so pogojene z dejavniki okolja. Razvojno-analitično, preventivno delo, zagotavljanje psihosocialne pomoči otrokom ne sme biti stalno in v pomembnem deležu časa obremenjeno z administrativno-organizacijskim delom (glej tudi Malešević 2018), ki svetovalnim delavkam onemogoča, da bi svoje strokovno delo opravljale poglobljeno in v skladu s strokovno avtonomno presojo. Hkrati pa bi bilo zaželeno pogostejše komuniciranje svetovalnih delavk s strokovnimi javnostmi, kar bi jim zagotovilo tudi pogostejšo slišnost in večjo prepoznavnost njihovega dela tudi v širšem družbenem prostoru.

Strokovno in visokokakovostno delo svetovalne službe v vrtcu je povezano s stalnim strokovnim izobraževanjem svetovalnih delavk (tako na teoretski kot aplikativni ravni) ter zagotavljanjem ustreznih razmer za njihovo delo. Če je bil morda ob ustanavljanju svetovalne službe v vrtcu normativ trideset oddelkov na svetovalno delavko še sprejemljiv, je danes ob številnih novih nalogah, spremembah v družbenem prostoru, potrebah po prilagajanju (tudi takojšnjem, kot je zahtevala npr. epidemija covida-19), previsok. Da bi bil vrtec, v katerem malčki/otroci preživijo osem in več ur dnevno, prepoznan kot varovalni dejavnik za razvoj in učenje vseh malčkov/otrok, je pomembno, da svetovalne delavke s svojim znanjem stalno »opremljajo« strokovne delavke v vrtcu, in sicer z namenom, da bi te pri dnevnem delu z malčki/otroki zaznale in prepoznale morebitne posebnosti v odzivanju in vedenju malčkov/otrok, se znale na njih ustrezno odzivati ter pravočasno poiskati strokovno pomoč za posamezne malčke/otroke. ■

Viri in literatura

- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard University Press.
- Brownell, C. A. in Kopp, C. B. (2007). *Socioemotional development in the toddler years*. The Guilford Press.
- Bruer, J. T. (1999). *The myth of the first three years. A new understanding of early brain development and and lifelong learning*. Free Press.
- Bruner, J. (1986). *Actual minds, possible words*. Harvard University Press.
- Carpendale, J. in Lewis, J. (2006). *How children develop social understanding*. Blackwell Publishing.
- Corsaro, W. A. (2000). Early childhood education, children's peer cultures, and the future of cchildhood. *European Early Childhood Education Research Journal*, 8(2), 89–102.
- Cryer, D., Tietze, W., Burchinal, M., Leal, T. in Palacios, J. (1999). Predicting process quality from structural quality in preschool programs. A cross-contry comparison. *Early Childhood Research Quarterly*, 14(3), 339–361.
- Doyle, G. (2010). *Vygotsky in action in the early years*. London: Routledge.
- Haith, M. M. in Benson, J. B. (ur.). (2008). *Encyclopedia of infant early childhood development* (Vol. 1). Elsevier Inc.

- Hunstan, L. (2008). *Determinants of quality in the child care: A review of the research evidence*. Center for Parenting and Research.
- Doherty, M. J. (2009). *Theory of mind*. Hove, New York: Psychology Press.
- Malešević, T. (2018). *Načrtovanje, spremljanje in evalvacija svetovalnega dela v vrtcu*.
Analiza stanja s priporočili. Zavod RS za šolstvo.
- Marjanovič Umek, L. (2016). Pripravljenost otrok za vstop v šolo: Vpliv starosti in drugih individualnih in okoljskih dejavnikov. *Šolsko svetovalno delo. Revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih*, 20(3-4), 4–12.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja, U. in Hacin Beyazoglu, K. (2019). Dodatni program za spodbujanje zgodnje pismenosti v vrtcu: Kratkoročni in dolgoročni učinki = Supplementary programme to support early literacy in preschool: Short- and long-term outcomes. *Sodobna pedagogika*, 70 = 136 (3), 10–23, 112–125.
- Marjanovič Umek, L. in Fekonja, U. (2019). *Zgodbe otrok: Razvoj in spodbujanje pripovedovanja*. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja, U. in Bajc, K. (ur.). (2005). *Pogled v vrtec*. Državni izpitni center.
- Marjanovič Umek, L., Grgič, K. in Pifer, A. (2012). Učinek vrtca na bralno pismenost 15-letnikov: sekundarna analiza PISE 2009 = The effect of preschool on the reading literacy of 15-year-olds : A secondary analysis of PISA 2009. *Sodobna pedagogika*, 63 = 129 (5), 164–210.
- Marjanovič Umek, L., Hacin Beyazoglu, K. in Fekonja, U. (2018). Zgodnja pismenost otrok: Učinek vrtčevskih in družinskih dejavnikov = Children's early literacy: The effect of preschool and family factors. *Sodobna pedagogika*, 69 = 135 (1), 10–27, 126–144.
- Marjanovič Umek, L., Kranjc, S., Fekonja, U. in Grgič, K. (2008). The effect of preschool on children's school readiness. *Early Child Development and Care*, 178(6), 569–588.
- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M., Fekonja, U., Kavčič, T. (2003). Kurikulum za vrtec: Učinki na področju komunikacije in socialnoemotionalnega razvoja otrok. *Sodobna pedagogika*, 5, 48–73.
- NICHD Early Child Care Research Network (2000). The relation of child care to cognitive and language development. *Child Development*, 71, 960–980.
- OECD. (2006). *Starting strong. Early childhood education and care*.
- Pirtovšek, Z. (2021). *Za maskami smo vse manj ljudje* (Na valovih znanosti). Radio Slovenija, Val 202, 15. 3. 2021.
- Programske smernice. Svetovalna služba v vrtcu (1999/2008)*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Statistične informacije. Izobraževanje (2020)*. Statistični Urad R Slovenije.
- Strokovna izhodišča posodobitve koncepta odkrivanja nadarjenih otrok, učencev in dijakov ter vzgojno-izobraževalnega dela z njimi*. (2019). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Transitions*. (2003). European Early Childhood Education Research Monograph. Themed monograph series, št. 1.
- Vigotski, L. S. (1978/2010). *Mišljenje in govor*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Watson, R. (1996). Rethinking readiness for learning. V: D. R. Olson in N. Torrance (ur.), *Education and human development* (str. 148–172). Blackwell Publishers.
- Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoji in izobraževanju – ZOFVI (1996)*. Uradni list RS.

Teorija v praksi

- 15** Andreja Križan Lipnik
Formativno spremljanje uvajanja otrok v vrtec
- 25** Esmira Behrić
**Formativno spremljanje pri svetovalnem delu v vrtcu:
dvojno izjemen otrok**
- 37** Jana Blažko
**Koordinacija svetovalne delavke pri oblikovanju smernic
rutine prehranjevanja v vrtcu z refleksijo**

Formativno spremljanje uvajanja otrok v vrtec

Formative Assessment in Introducing Children to Kindergarten

Andreja Križan Lipnik

Vrtec Rogaška Slatina

Izvleček

Uvajanje otrok je v Kurikulumu za vrtce zapisana pravica staršev. V vrtcih izvajamo uvajanje na različne načine, s ciljem postopnega soočanja otroka s spremembo. Številna strokovna spoznanja o razvoju otrok odločno kažejo na izreden pomen skrbnega pristopa odraslih, ko gre za proces ločevanja otroka od starša oziroma odraslega, na katerega je otrok navezan. Formativno spremljanje postavlja otroka v središče učnega procesa. Ko je otrok v središču, je učenje optimalno. Tako mora biti tudi predšolski otrok novinec postavljen v središče učnega procesa. Ker je glas najmlajših na predgovorni fazi, potrebujejo odrasle, ki razumejo njihove potrebe in psihosocialne posebnosti zgodnjega obdobja. Svetovalni delavci v vrtcih po svojih nalogah predstavljamo otrokov glas, zato je tudi uvajanje otrok ena od pomembnih nalog, v katere smo v vrtcih tesno vpeti. V prispevku prikazujemo primer formativnega spremljanja uvajanja otrok v vrtcu Rogaška Slatina.

Ključne besede:

uvajanje otrok, formativno spremljanje, otrokov portfolio.

Abstract

Introducing children to kindergarten is defined as parental right in the kindergarten curriculum. This transition is implemented in kindergartens in different ways with the aim of gradually preparing the child for the change. Ample expert knowledge on child's development stresses the utmost importance of a deliberate approach by adults when it comes to the process of separating the child from the parent or an adult to whom the child is attached. Formative assessment places the child at the centre of the learning process. When the child is at the centre, the learning is optimal. In the same way, preschool children who are newly introduced to kindergarten must also be placed at the centre of the learning process. In the early age, their voice is not yet formed and they need adults who understand their needs as well as the psychosocial characteristics of the early period. The work of kindergarten counselors is to act as their representatives, therefore introducing them to kindergarten is one of their important and meaningful tasks. The article presents a case of formative assessment in introducing children to kindergarten at the Kindergarten Rogaška Slatina.

Keywords:

introducing children to kindergarten, formative assessment, child's portfolio.

Opredelitev pomena uvajanja otrok v vrtec

Kakovostno delo vrtca se začne pri sprejemu novincev. Kurikulum za vrtce (1999) opredeljuje kot ključno vprašanje predšolske vzgoje v zgodnjem otroštvu iskanje učinkovitega ujemanja med kurikulumom in otrokovimi značilnostmi. Da bi bilo tudi uvajanje otrok novincev urejeno v skladu s kurikulumom, vrtci ob sprejemu vsake nove generacije otrok začetni sistem dela prilagodimo specifičnim značilnostim novincev.

Predšolski otroci so pred vstopom v vrtec deležni predvsem družinske vzgoje. Skozi obdobje dojenčka so oblikovali odnos močne vzajemne povezanosti s svojimi starši oziroma skrbniki (v nadaljevanju starši). Ta odnos je naravno pogojen, saj je zanj značilno, da se razvije na podlagi otrokovih prirojenih signalov, s katerimi priključijo drugo osebo v svojo bližino. Pri tem ima tudi odrasla oseba prirojeno zmožnost odzivanja na otrokove signale (Marjanovič Umek in Zupančič 2004).

Odnos navezanosti se skozi medsebojno naklonjeno čustveno povezavo med otrokom in staršem postopoma oblikuje skozi čas. Otroci, ki vstopajo v vrtec v starosti od 11 meseca do približno dveh let, so v fazi razvoja navezanosti, ki jo v skladu z znano Bowlbyjevo teorijo (1969, v Marjanovič Umek in Zupančič 2004) imenujemo faza jasne diferencirane navezanosti. Za to stopnjo je značilno, da otrok išče fizično bližino osebe, na katero je navezan, in v njeni odsotnosti doživlja strah pred zapustitvijo (separacijsko anksioznost). Osebo, na katero je navezan, uporablja kot varno bazo, s pomočjo katere raziskuje okolje in nanj deluje, njena bližina mu zagotavlja varnost pri njegovem samostojnem delovanju. Če otrok v okolju zazna kakršnokoli ogroženost ali nedoločenost, se približa tej osebi in pri njej išče čustveno oporo, tolažbo ali informacije, s katerimi bi si pomagal razložiti položaj.

Eriskson (1950, v Papalia, Wendkos Olds in Duskin Feldman 2003) poudarja, da je to obdobje starosti tudi kritično obdobje za razvoj temeljnega zaupanja oziroma nezaupanja vase in v svet. Če v tem obdobju otrok doživlja občutljivo, odzivno in dosledno skrb zanj, bo

razvil temeljno zaupanje, da lahko zadovolji svoje potrebe in izpolni svoje želje, sicer lahko razvije temeljno nezaupanje.

Razvojna analitična psihoterapija pripisuje izjemen pomen prvim trem letom človekovega življenja. V tem času otrok v odnosu s starši najprej skozi odnos simbioze, nato postopne separacije in individualizacije gradi temelje svoje osebnosti. Kompleksni in občutljivi proces podrobneje razlaga teorija objektnih odnosov, v skladu s katero se otrok psihološko rodi kot celovita in v temeljih oblikovana oseba pri treh letih starosti (Praper 1996). Vsi dejavniki, ki vplivajo na otroka do treh let, imajo zato odločilen pomen v vsem njegovem kasnejšem življenju, ker odločajo o temeljnih osebnostnih strukturah posameznika.

Starejši predšolski otroci (po tretjem letu) se lažje soočajo s spremembami v svojem življenju, ker že imajo razvito časovno perspektivo, hitreje se navadijo rutine, imajo bolj razvite motorične spretnosti, z bolj razvito komunikacijo lahko prepričljiveje izražajo svoje potrebe in želje, so tudi odpornejši proti boleznim. Ti otroci so večinoma presegli simbiotično povezavo s svojimi starši. S stališča razvoja navezanosti so od približno drugega leta starosti v fazi oblikovanja recipročnega odnosa (Marjanovič Umek in Zupančič 2004). Zanj je značilen upad separacijske anksioznosti, ki nastopi kot rezultat hitrega razvoja mentalne reprezentacije in govora, kar otrokom omogoča razumevanje razlogov za odsotnost osebe, na katero so navezani, in sposobnost predvidevanja njene vrnitve.

Vstop v vrtec je za otroka sprememba, ki mu kljub zahtevnosti najpogosteje prinaša dragocene spodbude za njegov razvoj. Pri tem je pomembno, da neskladje med zahtevami položaja in zmožnostmi otroka ni preveliko. Pri uravnavanju zahtevnosti situacije ob vstopu v vrtec imajo ključno vlogo starši, ki otroku pomagajo posredno in neposredno. Neposredno so udeleženi v procesu rahljanja vezi med njimi in otrokom, posredno pa mu pomagajo vstopiti v socialni svet, mu predstavljajo vzor, pokažejo prave poti in mu dajejo oporo (Varjačič-Rajko 2007).

Formativno spremljanje otroka v vrtcu

V sodobnih pristopih k učenju prihaja v ospredje filozofija, v kateri sta otrok in njegovo učenje v središču učnega procesa. Kot meni Logaj v predgovoru h gradivu Zakaj formativno spremljati (Holcar Brunauer idr. 2016, str.4), formativno spremljanje predstavlja neke vrste drugačno filozofijo učenja in poučevanja in »krovno besedno zvezo za didaktične pristope, ki – kot kažejo obsežne raziskave po svetu – prispevajo k odpravljanju zakoreninjenih in neučinkovitih praks ter stereotipov na področju učenja in poučevanja«.

Formativno spremljanje je učinkovito tudi pri delu s predšolskimi otroki. Vsebuje pet ključnih elementov, ki skupaj predstavljajo koncept oz. paradigmo formativnega spremljanja. Zaradi posebnosti predšolskega obdobja so elementi za predšolsko vzgojo in izobraževanje prirejani.

Kot trdijo Holcar Brunauer idr. (2016), Kurikulum za vrtce v celoti podpira paradigmo formativnega spremljanja v razvojnoprocenem pristopu in aktivni vlogi otrok ter odraslih v vzgojno-izobraževalnem procesu. V vrtcu upoštevamo in v prakso uvajamo elemente formativnega spremljanja, ki si smiselno sledijo v zapisanem zaporedju:

1. Aktivna vključenost otrok v proces
2. Dokazi
3. Povratna informacija
4. Učenje otrok od otrok
5. Vrednotenje in samovrednotenje

Pri aktivni vključenosti otrok v proces je poudarjen predvsem pomen vključevanja otrok v procese načrtovanja dejavnosti, spremljanja njihovih dosežkov in spodbujanje razmišljanja o aktivnostih in učenju. S tem otroci razvijajo občutek nadzora nad okoljem in občutek, da lahko vplivajo na okolje in ga spreminjajo.

Element dokazi poudarja pomen zbiranja in dokumentiranja dokazov o razvoju in učenju otrok v neposrednem vzgojno-izobraževalnem delu. Z dokumentiranjem ustvari vzgojitelj dokaze, iz katerih je razviden proces napredka, razvoja in učenja otrok.

S povratno informacijo otroku se udejanja tretji element formativnega spremljanja. Pri tem je pomembno, da otroku zagotavljamo kakovostne povratne informacije, ki usmerjajo njegov razvoj in napredek, informacije, ki so usmerjene na otrokovo dejavnost.

Za udejanjanje četrtega elementa formativnega spremljanja moramo organizirati učno okolje, v katerem otroci sodelujejo in se učijo drug od drugega.

Tudi pri vrednotenju in samovrednotenju, ki sta peti element formativnega spremljanja, je predvsem pomembno organizirati takšno učno okolje, ki otroke spodbuja k razmišljanju in vzpostavljanju odnosa do lastnega razvoja in učenja. S tem se učijo vrednotiti lastno udeležbo in pridobivajo uvid v lastni proces učenja.

V istem viru najdemo tudi poudarek, da je pri zagotavljanju uspešnega formativnega spremljanja predšolskih otrok nujno potrebno tudi sodelovanje s starši (str. 4).

Otrokov portfolio v vrtcu kot strategija spremljanja otrok

Portfolio otroka v vrtcu pomeni strategijo spremljanja otrokovega razvoja, učenja in napredka, ki smo jo v Sloveniji začeli v vrtce uvajati z letom 1999. V nekaterih vrtcih, med njimi tudi v Vrtcu Rogaška Slatina, je z leti postal razvojni projekt vrtca in so ga strokovni delavci vgradili v svoje delo kot stalno prakso spremljanja vsakega v vrtec vključenega otroka.

Portfolio otroka v vrtcu ni le zbirka dokumentov o učenju otroka, temveč pomeni tudi strategijo dela, ki v središče učnega procesa postavlja otroka z njegovimi značilnostmi, interesi in potrebami. Zato umeščanje portfolia v proces učenja pomeni, da je portfolio prisoten v mislih vzgojitelja v fazi načrtovanja dejavnosti, v procesu izvedbe dejavnosti in pri evalvaciji procesa učenja (Stritar in Sentočnik 2006).

Dokaz o razvoju in učenju otroka postane del otrokovega portfolia, ko ga odrasli opremi s ključnimi elementi, ki dokaz postavljajo v potreben kontekst za razumevanje določene otrokove dejavnosti. S tem postane dokaz uporaben za otroka, vzgojitelja, starše in vse tiste, s katerimi otrok deli svoj portfolio. Potrebni

elementi za pripravo dokazov v portfoliu so tehnična oprema (datum, starost otroka) dokumenta, opis okoliščin in razmer, v katerih je nastal dokaz, komentar odraslega (predvsem vzgojitelja, lahko tudi drugih za otrokov razvoj in učenje pomembnih oseb), v katerem je opredeljen kriterij izbire (pomen) dokaza. Med zelenimi elementi so tudi komentar otroka samega ob nastanku dokaza in/ali kasnejši komentarji otroka ob pregledovanju lastnega portfolia.

Otrokov portfolio v vrtcu predstavlja osebno zgodbo o uspehu posameznega otroka. S tem ko je usmerjen na vsakega otroka posebej, prispeva k postavljanju otroka v središče učnega procesa in k udeležanju inkluzivne pedagogike. Daje informacijo o otrokovih interesih, načinih učenja, odzivih na učne situacije, odraslega spodbuja k dajanju povratnih informacij otroku, ki zapisane postanejo vidne, odrasli ob načrtnih zbiranjih komentarjev otrok pridobiva povratno informacijo zase. Otrok se k portfoliu vrača znova in znova. Ob tem spoznava, da je razvoj vseživljenjski, da sta njegov razvoj in napredek osebna zgodba o uspehu, uči se o svojem učenju, spoznava, kako ga skozi čas tudi sam uravnava, in mnogo drugega. S tem otrokov portfolio sam po sebi predstavlja strategijo formativnega spremljanja otrok.

Predstavitev primera: Formativno spremljanje uvajanja otrok v vrtcu Rogaška Slatina

Svetovalna delavka vrtca skupaj z ostalimi sodelavci skrbi, da vrtec izvaja postopno uvajanje novincev v vrtec. Vključuje se v naloge načrtovanja, izvajanja in refleksije uvajanja otrok. S svojo vlogo se vključuje v vse faze procesa uvajanja otrok v vrtec. Pri tem se povezuje z vsemi deležniki vzgojno-izobraževalnega procesa. Način uvajanja otrok v vrtec Rogaška Slatina smo pregledali skozi prizmo petih elementov formativnega spremljanja uvajanja otroka v vrtec.

Aktivna vključenost otrok v proces

V pripravo na uvajanje so otroci najprej vključeni posredno, prek dogovorov med odraslimi.

- V okviru prve pedagoške konference v letu svetovalna delavka (ponovno) opredeli pomen uvajanja in strokovne delavce usmeri v skrben in načrten pristop k uvajanju otrok.
- V okviru prvega roditeljskega sestanka za starše otrok novincev v mesecu juliju starši pridobijo informacije o uvajanju in pomenu njihove vloge v tem procesu. Svetovalna delavka jim predstavi pomen na otroka usmerjenega postopka uvajanja in jih motivira, da si do vstopa otroka v vrtec uredijo možnosti za postopno uvajanje.
- V okviru prvega oddelčnega roditeljskega sestanka v mesecu avgustu se starši in strokovne delavke dogovorijo o konkretnem poteku postopnega uvajanja otrok v prvem tednu. Pogovorijo se o značilnostih otrok in se dogovorijo za razpored prihodov ter tako zagotovijo kontrolirano število oseb v oddelku, da lahko uvajanje dobro poteka.

Sledi neposredna vključenost otrok v proces uvajanja.

- Spoznavni dan - zadnji delovni dan v avgustu. Ta dan pridejo v skupino otroci, starši, vzgojitelji, ravnateljica, pomočnica ravnateljice in svetovalna delavka. V igralnicah, kjer je pripravljena možnost za razne dejavnosti, poteka prvo spoznavanje otroka z vrtcem. Otrok lahko izbira med ponujenimi dejavnostmi, igra se skupaj s starši, vzpostavlja prve stike z drugimi. Svetovalna delavka na kratko obiše skupine in pozdravi starše, otroke in strokovne delavce.
- Prvi uvajalni dnevi – starš in otrok prihajata skupaj v oddelek ob predhodno dogovorjenem času. Od sedaj naprej otrok v veliki meri s svojim odzivom usmerja nadaljnji potek uvajanja.
- Sčasoma začenja otrok aktivno raziskovati igralnico, vzpostavi kontakt z drugimi odraslimi in jim dovoli pestovanje. S tem izrazi pripravljenost za začetek druge faze uvajanja, ki predstavlja njegovo samostojno bivanje v vrtcu. Samostojno bivanje otroka v oddelku se začne za kratek čas, nato pa se glede na njegove odzive postopoma podaljšuje. V primeru

joka otroka, ki se ob odraslem v oddelku ne pomiri, samostojno bivanje skrajšamo – pokličemo starše. Ko se otrok uspešno prilagodi na več ur samostojnega bivanja v vrtcu, nastopi zadnji korak uvajanja, in sicer počivanje in spanje otroka v vrtcu.

- Način uvajanja prilagajamo otrokovim potrebam, ki jih najmlajši izkazuje le s svojim vedenjem in jih odrasli razbirajo z opazovanjem. Svetovalna delavka obiskuje skupine in opazuje odzive otrok, odzive otrok opazujejo tudi strokovni delavci in starši, o opaženem se pogovarjamo in v skladu s tem naravnavamo naslednje korake uvajanja in se dogovarjamo o njih.
- V primeru, ko otrokovo vedenje v procesu uvajanja ne kaže pričakovanega napredovanja, se starši in/ali strokovni delavci povežejo s svetovalno delavko v svetovalni odnos. Svetovalna delavka v tem primeru podrobneje razišče okoliščine, povezane z otrokovim prilagajanjem na spremembe, in s svetovanjem otroku in/ali staršem in/ali strokovnim delavcem pripomore k napredku otroka.

Menimo, da je v pristopu uvajanja otrok v našem vrtcu aktivna vloga otroka jasno izražena. Njegov glas je slišan in upoštevan. Odrasli zastopamo glas otroka že pred prihodom otroka v vrtec, z organizacijo dejavnosti, ki kasneje pomembno prispevajo k učinkovitemu odzivu odraslih na stisko otroka. Predvsem je pomembno, da s pristopom pri vseh odraslih vedno znova podpiramo dovolj jasno zavedanje pomena postopnosti pri uvajanju za otroka. Ravno to zavedanje pri starših otroku namreč zagotovi, da bodo pripravljene v uvajanje vložiti svojo prisotnost in potreben čas. Pri strokovnih delavcih to zavedanje zagotavlja pogled, s katerim starše v oddelku sprejemamo kot pomembne in neobhodne soizvajalce uvajanja njihovih otrok.

Dokazi in povratne informacije kot del otrokovega portfolia v vrtcu

V procesu uvajanja nastajajo dokazi o otrokovem prilagajanju na pomembno spremembo v življenju. Uspešno prilagajanje na spremembo pogojuje dobro počutje otroka. Dobro počutje pa je poleg čustvene in

miselne zavzetosti ključni pogoj za učenje predšolskih otrok (Holcar Brunauer idr. 2016).

Strokovne delavke skrbno spremljajo uvajanje otroka. O spremembah sproti obveščajo starše. Spremembe zaznajo tako, da opazujejo otrokovo vedenje. Posebej so pozorne na otrokov jok. Otrok z jokom sporoča, da se ne počuti dobro. Odrasli na podlagi teh informacij uravnavajo čas postopnega samostojnega bivanja otroka v vrtcu. Vzgojiteljica se včasih o svojih opažanjih posvetuje tudi s svetovalno delavko in s tem potrdi ali v dialogu z njo na novo prevetri ugotovitve svojih opažanj. Z dokumentiranjem opaženega nastajajo dokazi o razvoju, učenju in napredku otrok. Najpogosteje ta gradiva pripravijo strokovni delavci v oddelku, redko tudi svetovalna delavka ali starši ali druge za otroka pomembne osebe.

Ker so vsi dokazi, ki jih vložimo v otrokov portfolio, opremljeni s povratno informacijo odraslega, oba elementa prikazujemo skupaj. Povratna informacija je zapisana v obliki komentarja. Komentarji so se v času dvajsetletnega razvoja portfolia v našem vrtcu izkazali kot najzahtevnejši del priprave gradiv za portfolio. Ker so neke vrste ocena, povratna informacija otroku, morajo biti strokovni, premišljeni in očiščeni vsega, kar v ustrezni povratni informaciji ni zaželeno.

Predstavljamo tri primere iz uvajanja otrok v vrtec, ki so del otrokovih portfoliev.

1 Iz Nejčevega portfolia

Sistematično opazovanje je izvajala vzgojiteljica. Svoja opažanja je sproti delila s starši, posvetovala se je tudi s svetovalno delavko. Otrokovo napredovanje sta komentirali skupaj. Dokaz je del otrokovega portfolia, ki je last otroka in s tem dostopen tudi staršem.

Spremljanje uvajanja otroka Nejca

Datum: september in oktober 2019

Starost otroka: od 11 do 12 mesecev

Okoliščine: prvič v vrtcu

Opis situacije: Strokovni delavci sprejemamo novince v vrtec s posebno pozornostjo. Da bi jim zagotovili čim manj stresen prehod od doma v vrtec, se skupaj s starši sproti dogovarjamo o pristopu k uvajanju. Praviloma so starši nekaj dni v oddelku skupaj z otrokom, potem pa ga začenjajo puščati za krajši čas v oddelku samega. Sčasoma, ko se otrok na samostojno bivanje v oddelku že dobro prilagodi, začne v vrtcu tudi počivati oz. spati. Nejca spremljamo na poti njegovega prilagajanja na novo okolje.

Sistematični zapis:

Pred uvajanjem starši povedo, da otrok uporablja dudo in ninico odejico. Oboje so prinašali tudi v vrtec. Otrok ima oboje na voljo med postopkom uvajanja.

4. 9. 2019: Otrok pride v vrtec prvič in sicer z mamico in atijem. Starša ga prineseta v oddelek in sta skupaj z otrokom v oddelku. Nejc je raziskoval prostor, pristopal k drugim otrokom in jih božal. Razne igrače v oddelku je preizkušal. Zahajal je k kotičku s stopnicami in toboganom in se vzpenjal po stopnicah.

5. 9. 2019: Ob začetnem skupnem bivanju otroka v oddelku s starši se otrok pusti pestovati vzgojiteljici. Odločimo, da bi poskusili z njegovim prvim samostojnim bivanjem. V oddelku ostane 15 minut. Nejc je predvsem raziskoval prostor, tako da je v različnih kotičkih prijemal igralna sredstva, ki so tam nastavljena za igro otrok. Ko ni opazil starša, je zajokal, a se je v naročju vzgojiteljice pomiril. Oziral se je k vratom.

6. 9. 2019: Starš je najprej skupaj z otrokom v oddelku, nato se skupaj odločimo, da bi lahko že malo podaljšali njegov čas samostojnega bivanja. Ob odhodu starša otrok zajoče in se ozira k vratom, a se v naročju vzgojiteljice potolaži. Ko mu vzgojiteljica pokaže slikanico, vzpostavlja skupno vezano pozornost na vsebino. Opazuje pokazane in od vzgojiteljice poimenovane predmete. V oddelku je ostal sam pol ure.

9. 9. 2019: Ker je bil dva dni doma (sobota in nedelja), menimo, da ne bi podaljševali otrokovega časa samostojnega bivanja. V oddelku ostane sam pol ure. Raziskuje prostor, si z vzgojiteljico ogleduje slikanice. Redko se ozira k vratom in zajoče. Ob teh priložnostih se pomiri v naročju vzgojiteljice.

10. 9. 2019: V oddelku ostane sam eno uro. Med ostalim izkaže tudi zanimanje za glasbo – s telesom nakaže gibanje ob glasbi. Izkaže občutljivost na odpiranje vrat (zajoče, ko jih kdo odpre).

Od 11. do 27. 9. 2019: V tem času je bil dva dni odsoten, v ostalih petih dnevih postopoma podaljšujemo čas njegovega samostojnega bivanja v vrtcu. Vse dni je nekaj časa samostojno raziskoval okolico, nato pa potreboval telesni stik z vzgojiteljico (kar je nakazal z gesto in jokom). V naročju se je pomiril. V vrtcu je do 27. 9. samostojno bival že dve uri dnevno.

27. 9. 2019: Nejc je v vrtcu prvič spal. Z odejico od doma smo ga pokrili tako, kot nam je pokazala mama. Nekajkrat si je odejico potegnil proč. Ob prisotnosti vzgojiteljice v njegovi bližini je po 10 minutah mirno zaspal. Spal je 1,5 ure in se zbudil umirjen.

1. 10. 2019: Nejc je zaspal mirno sam, pokrit s svojo odejico na svoj način.

4. 10. 2019: Nejc je prvič ob prihodu v vrtec prešel iz naročja staršev v naročje vzgojiteljice z zadovoljnim izrazom na obrazu.

Komentar vzgojiteljice in svetovalne delavke:

Nejc se je s postopnim uvajanjem uspešno prilagodil na vsakdanje bivanje v vrtcu. Usvojil je rutino vsakdanjega življenja, ki smo jo vzpostavili v skupini (malica pri mizi, previjanje v kotičku za previjanje, odhodi na teraso vrtca ob dnevih brez dežja, iskanje in pridobivanje odziva odraslih ob nelagodju ...). V vrtcu se igra s ponujenimi materiali, vzpostavlja kratke kontakte s sovrstniki, ko potrebuje podporo ali tolažbo, se odločno usmeri k strokovnim delavkam. Najmočnejše se je navezal na vzgojiteljico, sprejema tudi ostale odrasle, ki prihajajo v oddelek. S tem ko je razvil tolikšno mero zaupanja v vrtec, da tukaj tudi mirno zaspil, se je zanj končal uvajalni čas.

2 Iz portfolija Emreja

Anekdotski dokaz s fotografijo je pripravila vzgojiteljica, ki je otroka opazovala v uvajalnem času. Primer

ima poseben pomen, ker je bil otrok z mamo vključen v svetovalno pomoč pri svetovalni delavki zaradi posebnosti pri hranjenju.

DATUM: 25. 9. 2019

STAROST OTROKA: 2 leti in 4 meseca

OKOLIŠČINE: 1 mesec hikanje otroka v vrtec

SITUACIJA: Zjutraj se urojavili mesec, v katerem se je Emre postopoma urojavil v vrtec. Najprej je v vrtec hiral s svojo mamo, nato je postopoma medu olje časa ostajal sam. V celotnem tednu je že ostajal v vrtec več kot 6 ur. Ker je v vrtec odšel hrano, se je mama poverila tudi s svežolno oledenico. Dosprihili smo močim pomoči zanj.

DOKAZ: Dones je Emre pravi v vrtec je del pravi hrano ni nica za zjutraj je pojedel polovico polnozrnate kručke. Za kosilo je prav tako po zčetnem odlašanjem se hrane pojedel polovico polnozrnate kručke.

Ob tem je popil tudi napitek, ki ga prinese v steklenici od doma.

KOMENTAR VZGOJITELJICE: S tem, ko je Emre pravi je del v vrtec pravi hrano je pokazal nov korak sprejemajo mi prilagajajo na željeje mi delo vrta mi prvi korak z sprejemajo hrane v vrtec.

3 Iz portfolia Svena

Ta zapis je pripravila svetovalna delavka. Otroka sta opazovali njegova mama in svetovalna delavka in opa-

žanja izmenjali ob obdobjih srečanjih, na katerih je bil prisoten tudi otrok.

Datum: od 18. 9. 2019 do 25. 9. 2019

Starost otroka: 2,5 leta

Okoliščine: uvajalni čas

Opis situacije Mama se oglasi na posvet k svetovalni delavki, ker Sven zjutraj odklanja odhod v vrtec. Ob slovesu joka in se oklepa mame. Ko ga mama odda v oddelek, se stisne k strokovni delavki, se v nekaj minutah pomiri in se vključi v igro. Mama prosi za pomoč, da bi jutranje slovo z otrokom potekalo bolj umirjeno. Svetovalna delavka povabi mamo z otrokom v otroški kotichek v svoji pisarni z namenom, da se pogovorimo o organizaciji bolj mirnega slovesa. Izberem sugestivni pristop.

Iz sodelovanja s Svenom:

Sven se med pogovorom med mamo in svetovalno delavko zaigra. Ko povabim tudi njega k pogovoru, se odzove in sodeluje. Na pobudo, da iz zbirke močnih živali izbere tisto, ki je njemu najbolj všeč, izbere tigrja. Izbrano sliko opremim s kratkimi stavki, ki jih med pisanjem izgovarjam na glas. Sven pozorno poslušča. Zapis s sličico plastificirava, nato mu ga predam.

Sliko z zapisom takoj pokaže mami. Skupaj prebereta zapis. Sven glasno sodeluje pri branju naslova »Tiger za Svena«.

Zapis pusti za en dan v igralnici. Vrstnikom sporoča, da je to njegov tigrja. Strokovni delavki ga obesita na otroku dostopno mesto in mu prebereta zapise.

Ob odhodu zapis odnese domov. Čez nekaj dni mama sporoči, da otrok hrani zapis pod blazino in da ga na otrokovo pobudo ob večerih berejo.

TIGER ZA SVENA

TIGER JE MOČNA ŽIVAL. ZNA PLAVATI IN RJOVETI.
SVEN JE POGUMEN OTROK. V VRTEC PRIHAJA DOBRE VOLJE.

25. 9.: Na ponovnem sestanku pri svetovalni delavki Sven pove vse besedilo samostojno.

Mama sporoči, da se je jutranje slovo začelo umirjati.

14. 10.: Mama in Sven zjutraj prideta v pisarno svetovalne delavke. Mama: "Prišla sva se pohvalit. Dosegla sva popolnoma lep odhod v vrtec. Sam leti od mene v skupino. Joj, to mi res veliko pomeni."

Komentar svetovalne delavke: Sven je sprejel gradivo, ki ga je dobil pri svetovalni delavki. Ob pomoči zanj pomembnih odraslih si je zapis ob sliki zapomnil. V roku sedmih dni je izkazal opazno umiritev v vedenju ob jutranjem slovesu.

Učenje otrok od otrok

Učenje otrok od otrok poteka v opazni obliki med otroki, ki so že razvili sodelovalne oblike igre. Pri mlajših predšolskih otrocih je v ospredju individualna igra in kasneje vzporedna igra, pri kateri se sicer ob drugih še vedno igrajo individualno. Zato je v zgodnjem obdobju učenje otrok od otrok manj zastopano, se pa to v polnosti razvije v drugem starostnem obdobju.

Portfolio zapisi hranijo dokaze o otrokovi dejavnosti in njegovem odzivanju tudi iz zgodnjega obdobja. Med temi dokazi imajo pogosto svoje mesto tudi zapisi o otrokovem uvajanju. Ker je otrokov portfolio last otroka, ga otrok velikokrat ogleduje, opazuje fotografije, svoje izdelke, občasno želi, da mu preberemo zapise. V kasnejšem obdobju otroci pogosto razvijejo ob portfoliu diskusijo, predstavljajo svoja gradiva drug drugemu in jih komentirajo. S tako shranjenimi gradivi o uvajanju otroku omogočamo tudi ob tej temi učenje drug od drugega. To se navadno v bogati obliki odvije nekaj let kasneje.

Vrednotenje in samovrednotenje

Vrednotenje uvajanja otrok poteka sproti in tudi obdobjno. Strokovni delavki vrednotita uspešnost uvajanja sproti tekom dela, dnevno vrednotijo potek otrokovega uvajanja skupaj s starši in na podlagi ocene načrtujejo postopek uvajanja za naslednji dan.

Poleg sprotnih oblik vrednotenja potekajo tudi druge.

- Okrogla miza za starše otrok novincev, ki jo za zainteresirane starše v drugem tednu uvajanja organizira in vodi svetovalna delavka; starši si izmenjajo izkušnje, skrbi, uspehe in spodbujajo drug drugega.

Nekatere izjave staršev z okrogle mize iz leta 2019:

»Strah me je ...«

»Najhuje mi je, ko otrok zajoka ob odhodu ...«

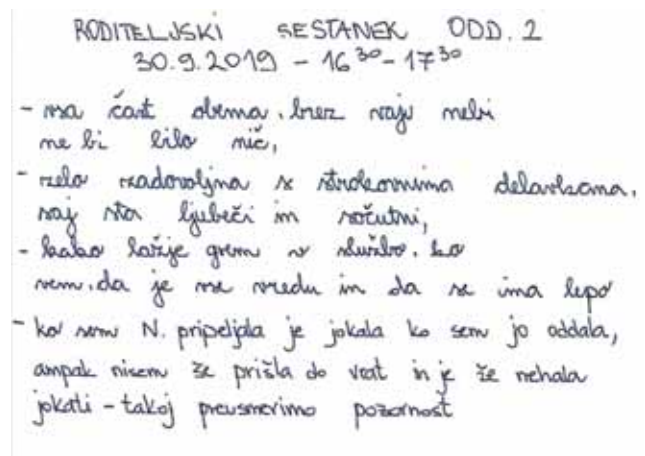
»Zaupam vzgojiteljici.«

»Ker nismo vedele, smo šimfale ...«

- Vrednotenje uvajalnega obdobja ob koncu meseca septembra na drugem roditeljskem sestanku, ki ga skličeta strokovni delavki oddelka.

- Vrednotenje v svetovalnem odnosu, v katerem svetovalna delavka in starši sprotno in ob zaključevanju svetovalnega odnosa opredeljujejo napredek.

Izjave staršev na enem takih roditeljskih sestankov:

Slika 2: Izjave staršev

Refleksija mame deklice Mile, ki je bila z otrokom novincem vključena v svetovalni odnos:

»So mi rekli, se naj obrnem na vas. Če kdo, vam bo znala pomagati ona. Res ste mi zelo pomagali. Sem mislila, da s tega uvajanja ne bo nič. Otrok se me je tako zelo držal in jokal. Iz naročja ni smela videti vzgojiteljice, medtem, ko so bili drugi že sami. A ste rekli, naj kar vztrajamo. Tisti telefonski pogovor je bil odločilen. Opogumili ste me, ko sem bila povsem na tleh ... Ne morem verjeti, da se je sedaj vse tako spremenilo.«

Sklep

Pristop k uvajanju otrok v naš vrtec je pred leti pomenil razvojno nalogo vrtca in tudi razvojno nalogo svetovalne delavke. V tistem času smo razvili pristop, ki ga lahko sedaj ob poznavanju paradigme formativnega spremljanja samo potrdimo. Otrok je v središču učnega procesa, in sicer v središču procesa uvajanja, v katerem je na hitro soočen z mnogimi novimi izzivi in se mora varno prilagoditi na veliko spremembo v svojem življenju. Menimo, da pri uspešnem uvajanju otrok največ štejejo ustrezna stališča strokovnih delavcev in tudi javnosti do uvajanja otrok. Sama sem kot svetovalna delavka skrbno delovala na ta stališča. S tem sem zastopala glas otroka, ki je postajal vse bolj slišan.

Znotraj vrtca sem sodelavcem prenašala različna znanja pedagoške in psihološke stroke o psihosocialnih potrebah otrok, okoliško javnost pa smo več let postopoma soočali s temi znanji na poljuden način prek oddaj na lokalnem radiu in vsako leto znova to počnemo na roditeljskih sestankih za novince.

Že vsaj šest let v našem vrtcu postopek uvajanja vzdržujemo na doseženi ravni, za katero velja, da je postopoma uvajan prav vsak novinec, ki vstopi v vrtec. V primeru, da starš ne izraža namere po uvajanju, ga k sodelovanju z argumenti povabi strokovna delavka v oddelku. V primeru, da starš vztraja, se vključi s svojo svetovalno vlogo svetovalna delavka. V vseh primerih doslej smo po teh posvetovanjih našli rešitve za postopno uvajanje otroka. Starši nemalokrat izrazijo hvaležnost, ko začutijo pomen sporočila o pomenu uvajanja za otroka. Hvaležni so za to, da smo vztrajali in jih pritegnili k sodelovanju. Iz te hvaležnosti prihaja tudi izjava mame, ki je povedala na okrogli mizi: »Ker nismo vedele, smo šimfale.« In potem ko so uvidele, ko smo jim povedali in razložili spoznanja o potrebah otrok, je postala takšna izjava izraz hvaležnosti ...

Postopek postopnega uvajanja najmlajših najpogosteje traja dva do tri tedne. Postopek uvajanja pri starejših

najpogosteje poteka hitreje. Seveda se prilagajamo tudi otrokom, ki se uvajajo izrazito težko. Najdlje je otrok v zadnjih letih potreboval prisotnost starša v oddelku kar tri tedne. Svetovalna delavka lahko opravi pomembno svetovalno vlogo posebej v primerih, ko poteka uvajanje drugače od utečenega. Kot tretja oseba lahko uspešno pomaga pri morebitnih razhajanjih v razmišljanjih vzgojiteljev in staršev o tem, kako naprej.

Uvajanje otrok v vrtec je otrokov prvi stik z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami, ob njem doživi svoj položaj v formativnem krogu učenja. Veseli nas, da so otroci tudi v času, ko so v veljavi epidemiološke omejitve, lahko ustrezno uvajani v vrtce. To pomeni, da so v oddelkih novincev lahko prisotni tudi starši. S tem smo kot družba pokazali, da se pri odločitvah, pri katerih moramo iskati občutljivo mejo med telesnim in duševnim zdravjem, dovolj dobro zavedamo pomena duševnega zdravja majhnih otrok in ga varujemo.

Želimo si, da bi bili vsi novinci, ki vstopajo v vrtce, že od prvega dne postavljeni v središče formativnega kroga in da bi se ta drža nadaljevala skozi celoten proces vzgoje in izobraževanja naših otrok. ■

Viri in literatura

Holcar Brunauer, A., Bizjak, C., Borstner, M., Cotič Pajntar, J., Eržen, V., Kerin, M., Komljanec, N., Kregar, S., Margan, U., Novak, L., Rutar Ilc, Z., Zajc, S., Zore, N. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju – priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana. Ministrstvo za šolstvo in šport in Urad RS za šolstvo.

Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (ur.). (2004). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Papalia, D. E., Wendkos Olds, S. in Duskin Feldman, R. (2003). *Otrokov svet*. Ljubljana: Educy.

Praper, P. (1996). *Razvojna analitična psihoterapija*. Ljubljana: Inštitut za klinično psihologijo.

Stritar, U. in Sentočnik, S. (2006). *Otrokov portfolio v vrtcu*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Varjačič-Rajko, B. (2007). *Prvič v vrtec*. Ljubljana: Otroci.

Formativno spremljanje pri svetovalnem delu v vrtcu: dvojno izjemni otrok

Formative Assessment in Kindergarten Counseling Work: Twice Exceptional Children

Esmira Behrić

Vrtec Ciciban in Vrtec Zelena jama

25

Izvleček

Avtorica v članku uvede v razmišljanje o konceptu nadarjenosti in potencialno nadarjenih otrocih ter dvojno izjemnih otrocih v predšolskem obdobju in kaj se na področju nadarjenih otrok v predšolskem obdobju trenutno dogaja v javnih vrtcih. Predstavi poskus načrtovanja individualiziranega programa za dvojno izjemnega otroka, potencialno nadarjenega otroka s težavami na področju pozornosti in koncentracije. V duhu formativnega spremljanja predstavi študijo primera otroka od ugotavljanja aktualnega razvoja, analize vedenj v luči potreb otroka in kaj ponuditi otroku ter načrtovanja ciljev in dejavnosti za spodbujanje močnih in šibkih področij otroka z oblikovanjem ciljev in korakov do območja bližnjega razvoja (OBR) ter načrtovanjem možnih načinov vrednotenja in samovrednotenja napredka otroka z dokazi.

Ključne besede:

predšolski potencialno nadarjeni otrok, predšolski dvojno izjemni otrok, motnja pozornosti s hiperaktivnostjo in brez nje, študija primera, formativno spremljanje.

Abstract

The article starts by introducing the concept of talent, potentially talented children and twice-exceptional children in the preschool period, along with a description of the current situation in public kindergartens concerning talented preschool children. It continues by presenting an attempt at planning an individualised programme for a twice-exceptional child, a potentially talented child with attention and concentration problems. In connection with formative assessment, it also includes a case study that focuses on determining the child's current development, behaviour analysis as it relates to what the child needs and can be offered, and the planning of the goals and activities to encourage the child's weak and strong areas by defining the goals and steps for the zone of proximal development (ZPD) and planning possible ways of evaluating and self-evaluating the child's progress based on evidence.

Keywords:

potentially talented preschool child, twice exceptional preschool child, attention deficit disorder with/without hyperactivity, case study, formative assessment.

Uvod

Koncept nadarjenosti

Nadarjenost je kompleksen pojav, ki ga ne moremo enoznačno opredeliti. To pomeni, da psihološke kategorije, s katerimi opredeljujemo nadarjenost, kot so visoka splošna intelektualna sposobnost (Terman), visoka kreativnost (Torrance), visoke specifične sposobnosti (Gardner), ustvarjalna sposobnost (Renzulli), sposobnost upravljanja s procesi mišljenja (Sternberg) in področno specifična ustvarjalna sposobnost (Gagne) vplivajo na kriterij o tem, kaj razumemo kot nadarjenost, metode identifikacije, opažanja zunanjih značilnosti in oblike podpore. Gagnejev diferencialni model nadarjenosti podpira razvoj področno specifičnih sposobnosti oziroma talentov s fleksibilno osmišljeno vzgojno-izobraževalno podporo, ki omogoča njihovo realizacijo v izjemnih dosežkih skozi sistematični razvoj motivacije (po Čudina Obradović 1991). Gagnejev model je eden izmed razvojnih modelov nadarjenosti, ki so nastali kot odgovor na enostransko poudarjanje genetskih osnov nadarjenosti (po Jurišević 2012).

Obstaja več kot 140 modelov definicij nadarjenosti. V strokovni literaturi se pojavlja več pojmov, ki se jih uporablja neustrezno, in sicer najpogosteje se pojavljajo pojmi inteligentnost, nadarjenost, bistrost in kreativnost. Med temi je v psihološki in pedagoški literaturi 20. stoletja najpogosteje uporabljen pojem inteligentnosti, pred letom 1900 sta bila v ospredju pojma nadarjenost in bistrost, v zadnjem času po letu 1960 pa pojma kreativnost in nadarjenost. Pojem nadarjenosti nima psihološkega izvora, uporabljali so ga učitelji pri usmerjanju mladih, saj so učitelji vedno opažali izjemne otroke (po Jurman 2004).

Ena izmed novejših opredelitev in razlag nadarjenosti v kontekstu razvojnih modelov uveljavljene tuje strokovnjakinje Subotnik s sodelavci (2011, po Jurišević 2012), ki v svojem mega modelu razvoja talentov predpostavlja, da je nadarjenost razvojni konstrukt. Nadarjenost je razumljena kot razvojna lastnost. Model v osnovi združuje najbolj uveljavljena spoznanja vseh predhodnih razvojnih modelov, razvoj potencialov

otrok v smeri njihovega uresničevanja do eminentnih odraslih pa pojasnjuje z vidika razvojnega obdobja, v katerem se nadarjenost lahko najbolj izrazi (npr. v otroštvu, mladostništvu ali odraslosti), z vidika časa optimalne telesne zrelosti za uresničevanje določene talenta (npr. športnega, plesnega, glasbenega), poglobljenosti izkušnje (npr. na področju politike ali diplomacije) ter izpostavljenosti (npr. za tista področja, s katerimi se posamezniki seznanijo po osnovni šoli, npr. psihologija ali ekonomija). Eminentnost v odraslosti v smislu uresničenih potencialov iz otroštva je po mnenju avtorjev tega modela pogojena s priložnostmi oziroma okoliščinami, ki so posameznikom na razpolago in spodbujajo njihov razvoj v šoli in zunaj nje. V predšolskem obdobju v fazi potenciala je naloga vzgojitelja ali učitelja skozi učenje vzbuditi zanimanje za dejavnost oziroma področje in spodbujati predanost dejavnosti, v naslednjih fazah se otroka uči potrebnih veščin, znanja, tehnik in vrednot, ki naj omogočijo izjemen dosežek, v zadnji fazi pa se posameznika podpre k piljenju izjemnosti.

Razvojne teorije ločijo pojem potencialne in produktivne nadarjenosti. Nadarjenost se lahko izkaže v obliki nadpovprečnega dosežka pri dejavnostih, s katerimi se otrok ukvarja, takrat ko ima posameznik določen potencial, ki mu omogoča, da se nekatere njegove sposobnosti razvijejo do te stopnje. To možnost imenujemo potencialna nadarjenost. Ko se njihova nadarjenost izkaže v določenih produktih, v zgodnejšem, hitrejšem, boljšem, višjem, uspešnejšem ipd., torej v izrazito nadpovprečnem dosežku, govorimo o produktivni nadarjenosti (po Cvetković Lay 1998).

Potencial otroka merijo običajno psihologi s testi, vzgojitelj lahko oceni predvsem koncepte, kot so dosežki, izvedba in otrokovi izdelki, in tako prepozna pokazatelje nadarjenosti na posameznih področjih. Pri prepoznavanju pokazateljev je pomembno ozaveščanje subjektivnih teorij strokovnih delavcev o potencialno nadarjenih otrocih, njihovih stališč in predsodkov. Eden izmed predsodkov je še vedno pogost, da so vsi otroci nadarjeni.

Trenutno stanje na področju potencialno nadarjenih otrok v vrtcih

V javnih vrtcih, kot je že ugotavljala Stritih (2012), ne obstajata koncept dela ali smernice in sistematičen pristop k prepoznavanju in delu s potencialno nadarjenimi otroki (*). Strokovni delavci so večinoma prepuščeni lastni strokovni avtonomiji in pričakovanjem, da bodo poskrbeli za razvojne in izobraževalne potrebe vsakega otroka »po načelu enakih možnosti in upoštevanju različnosti med otroki, ki se uresničuje preko zagotavljanja enakovrednih pogojev za optimalni razvoj vsakega otroka in upoštevanje individualnih razlik v razvoju in učenju« (Kurikulum za vrtce 1999) ter lastnim interesom in nagnjenostim pri delu z otroki z višjimi učnimi potenciali.*

* Izraz »potencialno nadarjeni otroci« utemeljuje Cvetković Lay (1998), saj prepoznavanje nekaterih značilnosti nadarjenosti v zgodnjem razvoju v predšolskem obdobju in na začetku šolanja v nobenem primeru še ne napoveduje nadarjenosti otroka v kasnejših obdobjih, ravno tako neprepoznavanje značilnosti nadarjenosti v tem obdobju ne pomeni nujno, da otrok ne more pokazati znakov nadarjenosti na nekem področju kasneje v razvoju. Zato termin »nadarjeni otrok« v tem obdobju uporabljamo samo pogojno, tako ga uporablja tudi avtorica, ob razumevanju, da skoraj vsakega otroka v predšolskem obdobju lahko imamo (in moramo imeti!) za potencialno nadarjenega.

V posodobljenih strokovnih izhodiščih za delo z nadarjenimi (ZRSŠ 2019) so prvič razširili strokovna izhodišča na predšolsko obdobje in govorijo o pomenu zgodnjega prepoznavanja visokih potencialov predšolskih otrok ter ustvarjanju pogojev za spodbujanje njihovega razvoja v vrtcu. Dokument opredeljuje izraz predšolski otroci, ki kažejo visoke potenciale, in ta izraz se uveljavlja v uporabi v javnih vrtcih v diskurzu v zadnjem obdobju. Visoki potenciali otrok se kažejo in včasih že udejanjajo v predšolski dobi na različnih pod-

ročjih: splošno intelektualnem, govorno-jezikovnem, motoričnem, umetniških, socialnem in čustvenem. Nekateri predšolski otroci tako že zelo zgodaj izkazujejo posebne talente, kot so zgodnji bralci, izredni pevci ali inštrumentalisti, matematiki, šahisti, konstruktorji, plesalci, športniki idr.

Strokovni delavci v vrtcih opažajo in prepoznavajo otroke, ki zmorejo več, hitreje, prej, bolje in drugače in kažejo posebno motivacijo, imajo več energije, vztrajnost, osredotočenost, ustvarjalnost ter z lahkoto usvajajo znanja in veščine na interesnih področjih. V prvi slovenski raziskavi Odnos pedagoških delavcev do kultiviranja potencialov nadarjenih otrok v predšolskem obdobju – VRT (Jurišević idr. 2019) so ugotovitve pokazale, da terminologija na področju nadarjenosti v predšolskem obdobju še ni poenotena; da na splošno izkazujejo vzgojitelji pozitivna stališča do otrok z vi-

sokimi učnimi potenciali v predšolskem obdobju ter se zavedajo pomena zagotavljanja primernih spodbud za razvoj potencialov teh otrok; vzgojitelji menijo, da so za razvoj ustvarjalnih potencialov otrok pomembne naslednje strategije: spodbude k izražanju mnenja, razmišljanju z različnih vidikov, spodbujanje spraševanja, podajanja lastnih predlogov ter pridobivanja konkretnih izkušenj. Ravnatelji so izkazali velik interes za oblikovanje smernic na področju prepoznavanja otrok z visokimi učnimi potenciali ter pogrešajo dodatna strokovna usposabljanja s področja prepoznavanja otrok z visokimi učnimi potenciali in načrtovanja ter izvedbe dela z otroki z visokimi potenciali.

” Visoki potenciali otrok se kažejo in včasih že udejanjajo v predšolski dobi na različnih področjih: splošno intelektualnem, govorno-jezikovnem, motoričnem, umetniških, socialnem in čustvenem.

Dvojno izjemni otroci, nadarjenost in motnja pozornosti s hiperaktivnostjo in brez nje

Zaradi razširjenega mita o splošni nadarjenosti so učitelji in psihologi šele nedavno začeli priznavati primere nadarjenih otrok s težavami pri učenju. To se dogaja

zaradi težav pri razlikovanju otroka, ki se dolgočasi, vznemirjenega otroka ali otroka s težavami pri učenju. Pri diagnostiki je možno, da pri nadarjenih otrocih pogosteje postavijo napačno diagnozo, ker je običajno, da se nadarjeni otroci v razredih, v katerih ni dovolj izzivov, dolgočasijo in so nemirni ter jih ocenijo, kot da imajo motnjo pozornosti in/ali hiperaktivnosti. Medtem ko se nekateri nadarjeni otroci resnično le dolgočasijo, drugi imajo lahko težave in ne morejo spremljati, ker ne morejo odklopiti nepomembnih dražljajev iz okolja. Dvojno izjemni otroci v šoli pogosto trpijo, ker jih ne prepoznajo za nadarjene, hkrati pa jih tretirajo, da ne potrebujejo pomoči, ker kažejo potenciale na nekaterih področjih in jih učitelji opredelijo kot nemotivirane. Ti učenci so sposobni pogosto skriti in kompenzirati svoje težave (po Winner 1996).

O dvojno izjemnih otrocih je v slovenskem prostoru prva pisala Magajna (2007). Najprej je s tem pojmom opisovala nadarjene otroke s specifičnimi učnimi težavami. V kasnejših delih je ta izraz vključeval tudi nadarjene otroke s težavami na drugih področjih. Čeprav so v preteklosti pojmovali nadarjenost in motnje učenja kot dve različni skrajnosti kontinuuma, je danes med strokovnjaki prisoten konsenz v razumevanju, da se lahko pri istem posamezniku pojavljajo tako visoke sposobnosti kot tudi motnje učenja. Zapletenost in protislovnost problemov te heterogene skupine moramo upoštevati tudi pri načrtovanju pomoči, ki mora biti usmerjena v zagotavljanje optimalnega razvoja potencialov, različnih vidikov osebnosti in zadovoljnega otroštva in šolanja. Razumevanje močnih in šibkih področij kognitivnega in metakognitivnega funkcioniranja nadarjenih učencev s specifičnimi motnjami učenja učitelju omogoča vpogled v potek aktualnega procesa učenja pri posamezniku in razumevanje, kaj ovira in olajšuje procese učenja in poučevanja (Magajna 2010). Avtorji Reis idr. (2014, po Lep 2019) so v novejši opredelitvi dvojno izjemne učence opredelili kot posameznike, ki izkazujejo potenciale za visoko nadpovprečne zmožnosti mišljenja ali ustvarjalne dosežke na enem ali več področjih, kot so matematika, naravoslovje, tehnika, socialno področje, viuzualne, prostorske ali uprizoritvene umetnosti, ali na drugih področjih funkcioniranja, kot tudi specifične primanjkljave, kot so specifične učne težave, govorne ali jezi-

kovne motnje, čustvene in vedenjske težave, gibalna oviranost, motnje avtističnega spektra in druge zdravstvene težave.

Tisti otroci, ki imajo srečo, da gredo skozi temeljito diagnostično presojo, imajo več možnosti, da bodo adekvatno ocenjeni. Tako so Webb in Latimere (1993, po Cvetković Lay 2020) ugotovili, da je lahko otrok nadarjen in ima ADHD. Opredeljevanje, ali otrok kaže sindrom ADHD, je lahko zelo težko, kadar je otrok istočasno nadarjen. Otroka z ADHD lahko ločimo od nadarjenega otroka po več kriterijih: nadarjeni otroci ne kažejo težavnih vedenj v vseh situacijah, nasprotno otroci z ADHD kažejo težavno vedenje v skoraj vseh situacijah; nadarjeni otrok v šoli ne kaže vztrajnosti pri nalogah, ki so dolgočasne in nezadostno izzivajoče zanj; otroci z ADHD kažejo visoko stopnjo aktivnosti v različnih situacijah, nadarjeni tudi, vendar njim močna koncentracija omogoči, da veliko časa in energije namenijo stvarjem, ki jih zares zanimajo; medtem ko ima otrok z ADHD kratkotrajno pozornost v skoraj vsaki situaciji, se nadarjeni otrok lahko koncentrira za daljši čas pri nalogah, ki ga zares zanimajo; medtem ko se je nezadostna sposobnost sledenja pravilom od nekdanj štela kot znak ADHD, nadarjeni otrok aktivno preverja pravila, običaje in tradicijo – z ustvarjanjem včasih lastnih kompleksnih pravil.

Študija primera dvojno izjemnega predšolskega otroka

Deček, kronološka starost 5 let in 8 mesecev, vključen v vrtec od prvega leta, v predšolski skupini otrok. V začetku leta 2019 smo otroka prepoznali kot dvojno izjemnega otroka (pri starosti 4 leta in pol), ker so se kazale težave na področju pozornosti in koncentracije in senzorne integracije, hkrati so bili prepoznani visoki potenciali na intelektualnem oz. spoznavnem in jezikovnem področju. Pri dečku so bili opaženi tudi indikatorji kreativnosti, in sicer domišljija, fleksibilnost mišljenja, ideje in originalnost. Deček je bil pregledan v razvojni ambulanti (julij 2019) in napoten na natančnejšo psihološko diagnostiko. V letu 2020 je načrtovana celostna psihološka diagnostika z opredelitvijo sposobnosti in primanjkljajev v specializirani ustanovi, ki bo natančneje ugo-

tovila vzroke dečkovih specifičnih primanjkljajev in z ustreznimi testi opredelila, ali so težave s pozornostjo in impulzivnostjo organske narave ter ali gre za ADHD ali samo ADD. Od septembra 2019 ima deček v vrtcu eno uro specialpedagoške obravnave na teden. Strokovna skupina vrtca je pripravila individualni načrt pomoči, ki opredeljuje cilje, dejavnosti in prilagoditve za dečka na močnih in šibkih področjih. Dodatna znanja in razumevanje specifičnih vzgojno-izobraževalnih potreb otroka so bili potrebni pri prepoznavanju in načrtovanju ustreznih spodbud otrokovih posebnih osebnostnih, kognitivnih in motivacijskih značilnosti, pri čemer je bila ključna vloga svetovalnega delavca psihologa. Načrt pomoči otroku smo predstavili staršema, s katerima smo ves čas sodelovali pri izmenjavi informacij o otroku in ciljnih ter ju usmerjali pri vseh postopkih za zagotavljanje ustrezne podpore otroku. V ospredju je bila skrb za celovit razvoj otroka in podpora na močnih in šibkih področjih s poudarkom na ustreznem čustvenem in socialnem razvoju.

UGOTAVLJANJE AKTUALNEGA RAZVOJA – DOKAZI

Iz mojih zapisov v letu 2019 (februar, april) je razvidno, da je vzgojiteljica poročala, da je opažala pri dečku gibalni nemir, kratko pozornost, potrebo po taktilnih dražljajih in aktivnostih za čutenje lastnega telesa ter da se težje umiri že od začetka vključenosti v skupino, po tretjem letu. Hkrati je opažala, da je deček bister in da z lahkoto usvaja znanje in pojme, je močan na jezikovnem področju in ima izjemen spomin.

Spomladi 2019, pri dečkovi starosti 4 let in 8 mesecev, je vzgojiteljica opozorila, da se deček impulzivno odzove do otrok, udari, porine. Starše je tudi skrbelo, ker težave še niso izzvenele. Vzgojiteljica je starše napotila na pogovor k svetovalni delavki. S starši smo med pogovorom (maj 2019) skupaj ugotovili, da bi bilo koristno dečku omogočiti podporo in dodatne spodbude na področju pozornosti in koncentracije in socialno-čustvenega razvoja. Po novem Zakonu o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (ZOPOPP), ki je stopil v veljavo s 1. 1. 2019, smo v vrtcu pripravili poročilo vrtca o otroku in napotili starše, da ga odnesejo otrokovemu izbranemu zdravniku pediatru. Pediatr

je napotil otroka v razvojno ambulanto, kjer je razvojna zdravnica presodila, da deček potrebuje nadaljnje preglede pri kliničnem psihologu. Na podlagi vseh izvidov je center za zgodnjo obravnavo skupaj z vrtcem pripravil zapisnik multidisciplinarnega tima (januar 2020), ki je podlaga za zagotovitev največ dveh ur tedensko dodatne strokovne pomoči otroku v vrtcu.

Vzgojiteljici sta pokazali visoko stopnjo senzibilnosti pri prepoznavanju odstopanj dečka na področju pozornosti in koncentracije in pri zaznavanju karakterističnih vedenj, ki so značilna za potencialno nadarjene otroke. V pogovorih z vzgojiteljico in pomočnico vzgojiteljice (oktober, november 2019) sem pomagala, da sta preverjali svoja implicitna prepričanja in stališča do dečka, svoje predsodke, ki so še vedno pogosto prisotni v naših vrtcih o otrocih z visokimi potenciali, in sta bili pripravljene na konstruktivno debato. Usmerjala sem ju k zastavljanju vprašanj o otrokovem vedenju, odzivih in potrebah, raziskovanju novih znanj in tako zmanjšala vpliv napačnih prepričanj in postavljanja neutemeljenih sodb o otroku.

Več podpore in dodatnih informacij sta potrebovali pri razumevanju neharmoničnega profila dečka, t. i. dvojno izjemnega otroka, in pri načrtovanju ustreznih spodbud na močnih in šibkejših otrokovih področjih. Z ugotovitvami iz mojih neposrednih opazovanj in prepoznavanjem pokazateljev visokih potencialov pri dečku ter s pojasnjevanjem opažanj z vidika novih znanj s področja potencialno nadarjenih otrok sem jima svetovala pri soočanju z mnogimi vprašanji in dilemami pri razumevanju dečka in načrtovanju ustreznih dejavnosti in izzivov tudi na močnih področjih. Dečka sem redno spremljala prek pogovorov s strokovnimi delavkami, večkrat sem ga neposredno opazovala v skupini (mesečno od oktobra 2019 do marca 2020), občasno sem izvajala dejavnosti z dečkom v manjših skupinah ali s celo skupino. Zaradi prepoznavanja šibkih področij in hkrati pokazateljev višjih potencialov pri dečku na nekaterih področjih sem dečka prepoznala kot dvojno izjemnega otroka. Opažanja sem posredovala strokovnim delavkam in staršem. Skupaj s strokovnimi delavkami sem na podlagi analize vedenj in potreb otroka (oktober 2019) načrtovala cilje in dejavnosti za otroka na vseh relevantnih razvojnih področjih z namenom ustrezne skrbi za posebne vzgojno-izobraževalne potrebe otroka in podpore celostnemu razvoju otroka.

Preglednica 1: Analiza vedenj v luči splošnih potreb otroka in kako te zadovoljiti (po Cvetković Lay 2019)

VEDENJE	POTREBA	CILJI	KAJ PONUJAM OTROKU?
Aktiven v odnosih do drugih, poseganje v druge (roke), besedno vpadanje Telesno »nemiren« – nekontrolirano dotikanje sebe in drugih (odriva, brca, udari), ne zmore dolgo biti na enem mestu. Impulzivno reagiranje – hitro obupa, menja dejavnosti. Želi prevladovati med vrstniki, hkrati ima močno željo po druženju. Vedno želi biti prvi. Glasno govori. Nikoli ni kriv. Dela stvari, za katere se nismo dogovorili (dolgočasje?).	Iskanje dražljajev, potreba po čutenju svojega telesa – propriocepcija in taktilno Potreba po gibanju Potreba po moči, samopotrjevanju Potreba po pripadanju oz. socialnem sprejetju Potreba po izogibanju obveznostim (dolgočasne in nezanimive stvari)	Razvoj samoregulacije: 1. Podaljševanje pozornosti in koncentracije 2. Kontrola impulzivnosti 3. Razvoj senzornega zaznavanja Prepoznavanje interesov otroka	Blazina z vibriranjem za sedenje Gibalni izzivi, dodatne gibalne spodbude Fino- in grafomotorične dejavnosti Multisenzorni pristop Dejavnosti za podaljševanje pozornosti in koncentracije Predstavitev izdelka –plakata pred otroki v skupini Vloga »predstavnika« Dodatne zadolžitve Več možnosti izbir, tudi znotraj »obveznega« Raziskovanje, kar ga zanima Izpolnjevanje skupnih dogovorov
Radovednost, motivacija, postavlja kompleksna vprašanja. Med prvimi ali edini ve odgovor. Izjemen spomin. Spreten v komunikaciji, argumentira, prepričljiv. Verbalna elaboracija svojih idej, rešitev. Uporabi pridobljeno znanje v različnih situacijah. Pri izzivih, zadolžitvah potrebuje bližino odraslega, da bi bil kdo z njim.	Radovednost, potreba po raziskovanju Potreba po varnosti	Razvoj funkcionalnega mišljenja Razvoj divergentnega mišljenja	Spodbudno učno okolje, kotički, da bi lahko izrazil svoje potenciale Miselna igra SET, logična igra Traffic Jam (v manjši skupini) NTC uganke – problemska vprašanja Kreativne naloge po priločniku Možeš i drukcije (individualno in v skupini)

OBLIKOVANJE NAMENOV, CILJEV IN KRITERIJEV USPEŠNOSTI TER NAČRTOVANJE MOŽNIH NAČINOV VREDNOTENJA IN SAMOVREDNOTENJA NAPREDKA OTROKA NA ŠIBKIH PODROČJIH

Dečku smo lahko z novim šolskim letom, v septembru 2019, na podlagi pregleda v razvojni ambulanti in postopka pridobitve zapisnika multidisciplinarnega tima zagotovili eno uro dodatne strokovne pomoči specialnega pedagoga na teden. Obravnave specialne pedagoginje so

potekale eno uro na teden individualno, v manjši skupini ali celi skupini, občasno je dečka spremljala na dogodkih izven vrtca. Strokovna skupina vrtca, v katero so vključene strokovni delavki, specialna pedagoginja in svetovalna delavka, smo oblikovali načrt pomoči otroku, v katerem smo opredelile šibkejša in močna področja, postavile cilje in dejavnosti oz. intervence. Načrt pomoči otroku smo predstavile staršem na srečanju strokovne skupine (november 2019), starši so imeli možnost dopolnitve, načrtovali smo skupno evalvacijo s starši (april 2020).

Z otrokom, ki ima nekoliko večje kognitivne sposobnosti, je lažje sooblikovati cilje in kriterije uspešnosti

in je lahko v večji meri aktiven oz. lahko postavimo višja pričakovanja glede samovrednotenja napredka. Zato je bilo v našem primeru smiselno vključiti otroka

v proces samovrednotenja napredka, torej pogovor o ciljnih, kriterijih – kako bo vedel, da je dosegel cilj, in v samovrednotenje – kako bo beležil napredek.

Preglednica 2: Cilji in kriteriji uspešnosti z intervencami odraslih ter oblikami spremljanja napredka vrednotenja/samovrednotenje na šibkih področjih

CILJI IN KRITERIJI USPEŠNOSTI	AKTIVNOSTI OZ. INTERVENCE ODRASLEGA	OBLIKE SPREMLJANJA SAMOVREDNOTENJA OTROKA	DOKAZI O NAPREDKU
<p>Cilji so združeni v dva večja, prvi je RAZVOJ SAMOREGULACIJE, ki podpira šibka področja, s podcilji in kriteriji uspešnosti</p> <p>1. Podaljševanje pozornosti in koncentracije</p> <p>a) Podaljševanje časa vztrajanja pri nalogi ali vodeni aktivnosti</p> <p>b) Počakati, da dobi besedo (»Počakam, da dobim besedo«)</p> <p>2. Kontrola impulzivnosti</p> <p>a) Uporaba strategije štetja do deset</p> <p>3. Razvoj senzornega zaznavanja, predvsem taktilnega in proprioceptivnega sistema ter prilagoditve za otroka</p>	<p>1. Odrasli naloge za lažje obvladovanje razdeli po korakih ali delih, katerim sledi kratka sprostitev, gibanje. Pri tem je bila ključna postopnost, pohvala dečka, izziv pri izvedbi in vztrajanje, da dokonča začeto. Ob upadu pozornosti po nekem daljšem času je imel deček možnost, da dejavnost, ki jo izvaja, prekine in jo nadaljuje kasneje. Za koristno se je izkazala uporaba vibrirajoče blazine, ki pri otroku prek vibracij spodbuja propriocepcijo, to so informacije o položaju, orientaciji in lokaciji našega telesa, in s tem omogoči lažje vzdrževanje pozornosti. Pri otroku, ki se sicer veliko giblje, je treba gibanje sistematično usmerjati in omejiti, da otrok lažje spozna svoje telo in sposobnosti ter razvija samokontrolo in pozornost.</p> <p>2. Dečka spodbujamo k boljši samokontroli z usmerjanjem pozornosti na potek dogajanja oz. miselni proces. Z različnimi strategijami poskušamo doseči, da se ne odzove fizično na dražljaje ali notranje vzgibe – učenje strategije štetja do deset, preden udari ali vzame igračo.</p>	<p>1. Otroku smo želeli približati cilje tako, da sam sebe spremlja pri nalogi, da vidi svoj napredek, npr. z uporabo štoparice, da vsakič poskuša vztrajati minuto dalj. Samospremljanje napredka otroka najlažje poteka na vizualno njemu zanimiv način. Zapiše si, koliko mu je uspelo, do katere številke je preštel, uporabi lahko razpredelnico, ki jo oblikuje po svoje, napiše naslov, kaj nariše ali okraši, da kako nalepko, specialna pedagoginja lahko doda nalepko, ko mu gre zelo dobro. Otroku ima tako ves čas povratno informacijo o svojem napredku in je motiviran za napredovanje. Ob zaznavi lastnega nemira med vodeno dejavnostjo (odrasli ga lahko opozori z dogovorjenim znakom) v skupini se nemoteče giblje (dodatne zadolžitve: gre kaj iskat in prinese, odnese ...).</p> <p>2. Otroku sam beleži, kolikokrat mu uspe uporabiti strategijo štetja do deset.</p>	<p>Izjava vzgojiteljice (januar 2020): Deček zmore večkrat počakati na odgovor vrstnika, se zaveda in ima že boljše samokontrolo. Rad bi se igral, pride v igro, nekaj časa je v redu tudi za druge, čez nekaj časa lahko postane preintenziven, je pa manj konfliktnih situacij. Med hranjenjem lahko sedi med vrstniki, potrebuje še spodbude, da poje, ker govori ves čas. Vse opazuje in spremlja, je na tekočem, kaj se dogaja, želi biti opažen, viden, vplivati.</p> <p>Izjava specialne pedagoginje (januar in februar 2020): Deček zmore pri družabnih igrah vztrajati dalj časa, ob spodbudi dokonča naloge, motiviran je za besedne naloge.</p> <p>Iz mojih zapisov opazovanj (marec 2020): Deček zmore v krogu med pogovorom dvigniti roko in počakati, da pride na vrsto. Dalj časa vztraja pri vodeni dejavnosti v krogu in se zmore osredotočiti na zahtevne miselne izzive ter poiskati rešitve.</p>

Odrasli morajo biti pozorni na stike z vrstniki in spodbujati zadovoljujoče odnose. Načrtovanje spodbudnega učnega okolja s koticami s spremljanjem igre otrok in usmerjanjem k sodelovanju in dogovarjanju v manjših skupinah otrok ter učenju ustreznega reševanja konfliktnih situacij.

3. Taktilne aktivnosti: rokuje z raznim materialom. Masaža z vibracijami. Razvijanje fino- in grafomotoričnih spretnosti. Dodatne gibalne spodbude, ki spodbujajo propriocepcijo: vesa, zavijanje v blazino, igre z velikimi žogami, kotaljenje, vožnja z vozičkom, na igrišču vozi v vozičku vrstnika, plezanje, skok z višine ipd.

OBLIKOVANJE NAMENOV, CILJEV IN KRITERIJEV USPEŠNOSTI TER NAČRTOVANJE MOŽNOSTI IN NAČINOV VREDNOTENJA IN SAMOVREDNOTENJA NAPREDKA OTROKA NA MOČNIH PODROČJIH

Cilje na močnih področjih sem postavljala (od oktobra 2019 do marca 2020) z namenom razvojnoprocenjske diagnostike in hkratnega razvoja potencialov in podpore razvoja otroka, na način obogatitve izkušenj otroka in spremljanja odzivov in zmožnosti otroka v obogatenu okolju. Dejavnosti sem izvajala v skupini ali v manjših skupinah z dečkom. O idejah in ciljih sem se pogovorila z vzgojiteljico (oktober 2019). Na podlagi tega sta se vzgojiteljica in pomočnica vzgojiteljice pri načrtovanju dejavnosti in spodbudnega učnega okolja za prepoznavanje specifičnih interesov in spodbujanje razvoja potencialov otrok odločili za spremembo v prostoru, in sicer za koticke, ki sta jih postavili skupaj z otroki in v katerih so imeli otroci možnost preizkušanja in razvijanja svojih spretnosti in

interesov skozi igro, saj tako naravno spoznavajo sebe, svoje zmožnosti in odnose ter druge in okolje. Vzgojiteljica je v sodelovanju s starši spodbudila otroke, naj v domačem okolju pripravijo plakate o izbranih živalih, ki jih predstavijo vrstnikom v skupini. Po predstavitvi plakata so sledila vprašanja vrstnikov, na katera je ob pomoči vzgojiteljice odgovarjal otrok, ki je predstavljal plakat. Za vprašanja, na katera niso znali odgovoriti, so otroci odgovore poiskali skupaj v knjigah ali na spletu.

Otrokom sta ponudili več družabnih in miselnih iger, ki sem jih predlagala ter skupaj z mano vnašali tudi kreativne naloge, ki so jih otroci navdušeno sprejeli in so radi sodelovali. Kreativne naloge z dečkom sem izvajala v manjših skupinah po dva otroka pred igralnico. Pokazalo se je, da so otroci na začetku potrebovali več usmeritev in potrditve pri divergentnem mišljenju, da so pri nalogah možni in iskani različni odgovori in rešitve, da lahko naredijo tako, kot si oni zamislijo oz. da so izdelki originalni, neobičajni, saj so otroci običajno vajeni konvergentnega mišljenja, pri katerem iščemo eno pravilno rešitev. Pri tem je pomembno, da odrasli v navodilih jasno predstavijo namen, cilj in kriterij us-

pešnosti, da otrok razume, kaj pričakujemo od njega. Deček se je pri teh nalogah hitro odzval, na kontekst je znal pogledati z drugih zornih kotov in videti odnose med elementi, bil je fleksibilen pri idejah in mislih, rad je ravnal drugače kot ostali, imel je več idej, ki so bile originalne, neobičajne; vse to so značilnosti kreativnih otrok.

Naloga za spodbujanje funkcionalnega mišljenja sem izvajala s celo skupino, in sicer reševanje ugank NTC ali skrivnostnih vprašanj in zgodb, ki se uporabljajo v pristopu učenja NTC (Rajović, 2015) za spodbujanje funkcionalnega mišljenja, saj so oblikovane tako, da morajo otroci povezovati znana dejstva z različnih področij z asociacijami vseh otrok v skupini, ki sodelujejo pri iskanju rešitve, in z neznanim elementom v zgodbi, ki je ključen za rešitev, do katere pridejo skozi skupni miselni proces ob odraslem ter se ob tem veliko naučijo na zabaven in ustvarjalen način, ki ustreza nevrofiziološkemu delovanju možganov in je po ugotovitvah nevroznanosti bolj naravno otrokom. Pristop NTC je namenjen vsem otrokom, še posebej pa v tretjem delu pri spodbujanju funkcionalnega mišljenja tudi odkrivanju in spodbujanju nadarjenih otrok. Ta del vključuje tudi igre za spodbujanje ustvarjalnega mišljenja, ki krepijo različne miselne strategije, ki so pomembne za kakovostno (funkcionalno) znanje.

Sklep

V predšolskem obdobju poteka razvojnoprocena diagnostika, torej proces prepoznavanja znakov visokih potencialov prek procesov opazovanja strokovnih delavcev vrtca in spremljanja napredovanja razvoja vsakega otroka. Diagnostika in evalvacija napredka otrok v procesu spremljanja otrok poteka ob obogatitvah okolja in izkušnj.

Na podlagi opažanj lahko načrtujemo individualizirane izzive, dejavnosti in ukrepe za posameznega otroka. Vloga svetovalnega delavca se je izkazala kot ključna pri sodelovanju s strokovnimi delavci pri prepoznavanju visokih potencialov otroka in načrtovanju individualiziranih izzivov ter prilagoditev za dvojno izjemnega otroka. Vzgojitelji se tako senzibilizirajo tudi

za prepoznavanje dvojno izjemnih predšolskih otrok in drugih ranljivih skupin, ki kažejo visoke potenciale (Bezić 2019).

Tako naš primer kot raziskave kažejo, da strokovni delavci potrebujemo dodatna izobraževanja za prepoznavanje znakov visokih potencialov in za ozaveščanje lastnih subjektivnih teorij o nadarjenosti v predšolskem obdobju ter smernice za delo z otroki z visokimi potenciali.

Poudarek pri našem delu je na skrbi za celostni razvoj otroka, torej podpora otroku na močnih in šibkih področjih. Pri tem se je v našem primeru izkazalo koristno skupno načrtovanje individualiziranega programa za dvojno izjemnega otroka in svetovanje ter podpora svetovalnega delavca ob tem. Otroci z visokimi sposobnostmi, otroci z izraženo kreativnostjo in otroci z nekim posebnim talentom so lahko še posebej občutljivi v primeru nezadostnih spodbud njihovih razvojnih potencialov. Zato je pomembno, da vzgojitelji čim prej odkrijejo sposobnosti otroka in mu omogočijo specifične izkušnje in primerne aktivnosti ter opozorijo starše na opažene sposobnosti in jim svetujejo, kako otroku omogočiti primerno podporo njegovemu razvoju. Visoko razvite sposobnosti niso zadostne za to, da bi se nadarjenost otroka izkazala v izjemnih dosežkih. Za to so potrebne tudi nekatere osebne lastnosti. Zato je pomembno, da vzgojitelji poleg omogočanja raznolikih izkušenj za razvoj sposobnosti omogočijo otroku tudi ustrezno podporo pri osebem razvoju, torej razvoju tistih osebnih lastnosti, ki doprinesejo k razvoju nadarjenosti (Cvetković Lay 1998).

Z vidika formativnega spremljanja, ki ima v predšolskem obdobju velik pomen, saj prispeva k večji kakovosti učenja otrok (Brunauer idr. 2016), smo aktivnosti želeli čim bolj približati otroku in jih videti z njegovimi očmi, ozavestiti in narediti učenje in razvoj viden, celo zgodbo poskusiti artikulirati z vidika subjekta, torej otroka. Otrok, ki se znajde v aktivni vlogi, lahko dela smiselne povezave med svojimi predhodnimi izkušnjami in med tem, kar že zna oz. kar na novo odkrije. Ne samo bogato učno okolje, temveč tudi aktivna udeležba v procesu vrednotenja in samovrednotenja pri otrocih od zgodnjega obdobja naprej – in običajno je

Preglednica 3: Cilji in kriteriji uspešnosti z intervencami odraslih ter oblikami spremljanja napredka vrednotenja/samovrednotenja na močnih področjih

CILJI IN KRITERIJI USPEŠNOSTI	AKTIVNOSTI OZ. INTERVENCE ODRASLEGA	OBLIKE SPREMLJANJA SAMOVREDNOTENJA OTROKA	DOKAZI O NAPREDKU
<p>Drugi cilj je razvoj močnih področij, dodatni in individualni izzivi, s podcilji</p> <p>1. Razvoj miselnih spretnosti višjih taksonomskih ravni miselnih procesov</p> <p>a) Spodbujanje konvergentnega (funkcionalnega) mišljenja</p> <ul style="list-style-type: none"> - Napredek pri reševanju kompleksnih miselnih in logičnih iger - Sklepa z asociranjem in povezuje informacije z več področij v novo rešitev <p>2. Razvoj divergentnega mišljenja in kreativnosti v miselnih procesih</p> <p>a) Spodbujanje divergentnega mišljenja</p> <ul style="list-style-type: none"> - Producira originalne in neobičajne rešitve in ideje - Producira mnogo idej in z lahkoto pojasnjuje - Gibkost mišljenja pri produciranju idej in najde drugačne rešitve - Preverja izvedljivost idej v praksi 	<p>Razvojnoprocesna diagnostika z namenom prepoznavanja potencialov in interesov otroka</p> <p>Hkrati spodbude k razvoju potencialov otroka</p> <p>Cilje in aktivnosti oz. igre smo želeli približati otroku s pojasnilom namena iger in učenja ter ozaveščanjem načina doseganja napredka. Želeli smo, da otrok razume cilj igre ali aktivnosti, kaj pomeni, da je napredoval, približujemo mu elemente funkcionalnega in divergentnega mišljenja.</p>	<p>Želela sem ustvariti podobo o otroku še z njegovega vidika. <i>Intervju z otrokom – interesi in sposobnosti (po Sutherland 2012) (jan. 2020)</i></p> <p>Kaj rad počneš? <i>Oblikujem iz materialov, raziskovanje žuželk.</i></p> <p>Izbere: <i>šport, likovno umetnost in raziskovanje.</i></p> <p>V čem si po tvojem mnenju dober? Izbere: <i>števila, šport, raziskovanje.</i></p> <p>Smo ti pomagali, da si se izboljšal v tem, v čemer si že dober? <i>Sam sem se naučil.</i></p> <p>Kako veš, da si v nečem resnično dober? <i>Košarka.</i> Izbere: <i>To sta mi povedala mamica in očka.</i></p> <p>Ali misliš, da so kateri drugi otroci dobri v isti stvari kot ti? <i>Ne vem.</i></p> <p>Ali bi rad delal z nekom, ki je dober v isti stvari kot ti? <i>Da.</i></p> <p>Pri poligonu bi dečka izzvali z vprašanjem »Zakaj misliš, da je ta poligon dober?«, da on vrednoti, zakaj je dober ali boljši od prejšnjega. Zakaj mu je ta naloga bolj uspela. Izhajali smo iz njegovega interesa za gibanje, je bilo smiselno za njega, ustvarjal je nekaj, kar bi lahko nekdo uporabil v praksi in je lahko z odraslim preverjal, ali bo to delovalo v praksi. Se lahko nauči, kaj je kriterij uspešnosti za dober poligon. Zelo zahtevno, ker gre za metazgodbo, da zmore vse te elemente povezati, ubesediti, osmisliti, narediti, da so realni, in namen mu je absolutno jasen, ker izhaja iz njega.</p>	<p><i>Primer lesene konstrukcije poligona</i> Imel je navodilo, naj nekaj naredi iz lesenih konstruktorjev (februar 2020). Njegov opis poligona; opisoval je tekoče, sistematično, uporabil je tudi domišljijo: »Prideš skozi vrata, greš po deblu, prideš na skakalnico, skočiš in te odbije, spodaj je guma. Hodiš naprej, greš po mostu brez vrvi, pod mostom so morski psi. Še enkrat hodiš po deblu, spet stopiš na desko, greš na deblo in že spet na deskico, po deblu že spet in prideš do vrat. Konec.«</p> <p>Pri logični igri Traffic Jam s kompleksnejšimi navodili in fleksibilnim mišljenjem je deček takoj pokazal zanimanje in željo po sodelovanju ter hitro dojetje navodil igre, vendar je težje vztrajal pri igri zaradi kratkotrajnejše pozornosti. Kljub temu je deček pri igri Traffic Jam, ki jo je več otrok z veseljem igralo in je bil motiviran, da tudi on doseže čim boljši rezultat, uspel priti do 12. nivoja, najdlje je prišel neki deček do 14. nivoja.</p> <p>Deček večkrat prvi najde rešitev pri ugankah NTC (marec 2020) (npr. pri uganki »Katera je tista škatla, ko jo pokličeš, pride k nam?«). Uganka »Ko zasanjan hodiš po gozdu, jih lahko dobiš po glavi. Kaj se zgodi?« Njegovi odgovori: »Če bi se veja odlomila od drevesa.«</p>

	<p>Nadgradili bi lahko še s tem, da bi ozavestil, zakaj je poligon tako dober, kako vemo, kateri je preprosti poligon in kateri je boljši, katera zgodba je z manj domišljije in katera z več domišljije.</p> <p>Pri logični igri Traffic Jam je deček razumel namen, da sta potrebna pozornost in razumevanje navodil igre, da jo lahko uspešno igra. Lahko je napredoval in sam sebe spremljal, ker razume nivoje, saj ima razvite številske predstave v tem obsegu. Tako je sam sproti ugotavljal lastni napredek.</p> <p>Povratna informacija in odziv dečka na uganke NTC: so mu všeč, ga zelo pritegnejo, bolje se osredotoči, dalj časa vztraja kot običajno, je zavzet in zatopljen v razmišljanje, več rešitev najde, hitrost mišljenja, hitro dojemanje in povezovanje raznovrstnih podatkov ter njihova čim bolj izvorna uporaba, pojasnjuje in osmisli odgovore.</p> <p>Ima veliko idej, hitro povezuje podatke, asociativno povezuje, ima spretnost reševanja problemov.</p> <p>Pri kreativnih nalogah deček rad sodeluje, se hitro domisli možnih odgovorov in ima več idej, ideje pojasnjuje in razdela.</p> <p>Ko je narisal papigo, je želel še podobnih kreativnih nalog, ob koncu je začel pripovedovati o stroju za kremšnite iz marmelade, vendar mu je pozornost padla in ni uspel razviti svoje ideje.</p> <p>Deček ima takoj rešitev za dano problemsko situacijo tehtanja slona. Svojo nepričakovano, zanimivo idejo podrobno razdela in razvije, vrednoti izvedljivost svoje ideje. Pri tem uporabi pridobljeno znanje v novem kontekstu, opis poteka v logičnem zaporedju.</p>	<p>»Želod.« »Da je palica na kamnih in potem malo stopiš na njo, potem se pa dvigne, gre gor in pade na glavo.« »Da bi bil na veji trd fižol, pa bi ti padel na glavo.« In pravi odgovor: »Grablje, če stopiš na njih, pa te z držalom udarijo bum.« Takoj odgovori na uganko »Kakšna je to moda, da se obešalnik sprehaja po gozdu?« »Jelen.« Za uganko »Katera žival je dobila ime po slabi lastnosti?« ima več možnih odgovorov: »Slepec.« »Morski bradavičar.« »Črni panter.«</p> <p><i>Kreativne naloge po priročniku Možeš i drukčije (Pečjak, Cvetković-Lay 2004) (januar 2020)</i> <i>Pri nalogi dopolnjevanje risbe – neobičajna bitja:</i> Otroci niso vedeli, kaj vidijo, deček takoj reče, da ima idejo, da vidi papigo, in jo nariše ter jo poimenuje Papagaj Nik.</p> <p><i>Pri nalogi Kako bi stehitali slona? (prepis zvočnega zapisa, februar 2020)</i> Odgovor dečka: »Da bi nardil tako tehtnico, da jo naviješ, pol pa bi bla po strani ura, in pol bi kazal, kok je težk slon. In če bi bil dvesto kilogramov, pol bi bil lohk preveč, če bi bil pa tristo, bi pa bil premal.</p> <p>Da maš tako, a veš, da daš slona na trebuh med tehtanjem.« In kdaj bi se tehtanje končalo? Odgovor: »Tehtanje bi se končalo čez tri minute.« Kako bi vedeli, da je tehtanje končano? Odgovor dečka: »Da bi vidl na uro.«</p>
--	---	---

to mogoče prej v razvoju pri otrocih z visokimi potenciali – vodi k otrokovemu občutku o lastnem napredku in sčasoma tudi k ovrednotenju tega napredka. To pomeni nadgradnjo v učnem procesu, saj otroci začnejo razmišljati o tem, kaj so se naučili in kako uporabiti pridobljeno znanje pri nadaljnjem delu. ■

Viri in literatura

Bezić, T. idr. (2019). Strokovna izhodišča posodobitve koncepta odkrivanja nadarjenih otrok, učencev in dijakov ter vzgojno-izobraževalnega dela z njimi, Ljubljana: ZRSŠ.

Brunauer, H. A. idr. (2016). Formativno spremljanje v podporo učenju. Ljubljana: ZRSŠ.

Cvetković Lay, J., Sekulić Majurec, A. (1998). Darovito je, što ču s njim?. Zagreb: Alinea.

Čudina-Obradović, M. (1991). Nadarenost : razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje. Zagreb: Školska knjiga.

Jurišević, M. (2012). Nadarjeni učenci v slovenski šoli. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Jurišević, M. idr. (2019). Odnos pedagoških delavcev do kultiviranja potencialov nadarjenih otrok v predšolskem obdobju – VRT. (Raziskovalno poročilo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Lep, B. (2019). Dvojno izjemni učenci – kako organizirati, izvajati in evalvirati IP zanje in z njimi. V Bezić, T. idr., 2019. Akceleracija in drugi sodobni pristopi za vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci in dijaki (str. 164–169). Ljubljana: ZRSŠ.

Jurman, B. (2004). Inteligentnost – ustvarjalnost – nadarjenost. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.

Magajna, L. (2007). Prepoznavanje in razumevanje nadarjenih učencev s specifičnimi motnjami učenja. V Učenci s specifičnimi učnimi težavami: skriti primanjkljaji – skriti zakladi (str. 167–180). Ljubljana: Društvo Bravo.

Magajna, L. (2010). Kognitivni in metakognitivni vidiki funkcioniranja nadarjenih učencev s specifičnimi motnjami učenja. V Izzivi in pasti otroštva in adolescence: sodobni pristopi k varovanju duševnega zdravja otrok in mladostnikov (str. 7–21). Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana.

Pečjak, V., Cvetković Lay, J. (2004). Možeš i drukčije: Priručnik za poticanje kreativnog mišljenja. Zagreb, Alinea.

Rajović, R. (2015). Kako z igro spodbujati miselni razvoj otrok?. Ljubljana, Mladinska knjiga.

Stritih, B. (2012). Nadarjeni predšolski otroci: kaj se dogaja z njimi v javnih vrtcih?. V M. Jurišević, B. Stritih (ur.), Posvetovanje Vloga psihologa v vzgoji in izobraževanju nadarjenih, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, 27. 1. 2012 (str. 97–106). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Webb, J. T., Latimere, D. (1993). V Cvetković Lay, 2020. Otrok z ADHD in potencialno nadarjeni otrok – razlike med njima?. Interno gradivo izobraževanja.

Koordinacija svetovalne delavke pri oblikovanju smernic rutine prehranjevanja v vrtcu z refleksijo

Counselor's Coordination in Creating Kindergarten Nutrition Guidelines and Reflection

Jana Blažko

Otroški vrtec Ajdovščina

37

Izvleček

V prispevku sta predstavljeni vključenost in vloga svetovalne delavke v procesu načrtovanja sprememb in izboljšav na področju rutine prehranjevanja v vrtcu. Končni izdelek procesa je interni dokument Smernice izvajanja rutine prehranjevanja v Otroškem vrtcu Ajdovščina. Dejavnosti znotraj procesa so reflektirane v luči formativnega spremljanja strokovnih sodelavcev. Prispevek se konča z refleksijo svetovalne delavke.

Ključne besede:

rutina, prehranjevanje v vrtcu, formativno spremljanje, vloga svetovalne službe, razvojne in preventivne dejavnosti.

Abstract

The article focuses on the integration and role of the counselor in the process of planning changes and improvements relative to the kindergarten nutritional routine. The final product of this process is an internal document titled *Guidelines for Implementing a Nutritional Routine in Kindergarten Ajdovščina*. The activities of the process are evaluated based on formative assessment by expert colleagues. The article concludes with the counselor's reflection.

Keywords:

routine, kindergarten nutrition, formative assessment, role of counseling service, developmental and preventive activities.

Razvojne in preventivne dejavnosti svetovalne službe v vrtcu

Eno pomembnih načel svetovalne službe je načelo razvojne usmerjenosti. Poleg neposrednega dela z otroki se svetovalno delo dopolnjuje s posrednimi oblikami dela, med katerim je zelo pomembno razvojno-analitično delo, ki se nanaša na ugotavljanje in spreminjanje celote pogojev tako posameznikovega vsakdanjega življenja kot vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu (Programske smernice svetovalne službe v vrtcu, 2008).

Ena izmed treh zelo prepletenih osnovnih vrst dejavnosti svetovalne službe je razvojno-preventivna dejavnost, ki je del razvojnih nalog vrtca. Svetovalna služba se vključuje v razvojno-analitično delo v vrtcu, s pomočjo katerega spremlja in ugotavlja obstoječe stanje. Sodeluje pri načrtovanju raznih sprememb in izboljšav v vzgojno-izobraževalnem procesu, vodi ali koordinira različne razvojne, inovativne in preventivne projekte v vrtcu oziroma šoli. Naloga svetovalne službe ni samo neposredna pomoč otrokom pri razvoju, temveč mora najprej poskrbeti za varno in hkrati spodbudno učno vzgojno-izobraževalno okolje, ki omogoča otrokovo optimalno napredovanje (prav tam). Takšno vlogo svetovalne službe lahko v vrtcu dosežemo z vzpostavitvijo pogojev za medsebojno sodelovanje, skupno delo in iskanje rešitev vseh vpletenih (Gregorčič Mrvar, v Bizjak 2019).

Načela formativnega spremljanja in načela svetovalne službe

Kot povzema Bezić (prav tam) je mogoče med zapisanimi temeljnimi načeli svetovalne službe in načeli formativnega spremljanja prepoznati zelo veliko skladnost. Prek *razvojne usmerjenosti* svetovalni delavec prepozna potencialne posameznika in podsistemov, v katere je ta vključen. Po *načelu aktualnosti* svetovalni delavec izhaja iz vsakokratnih potreb oz. posebnosti tako posameznika kot vrtca na splošno. Prek *evalvacije* pa sprotno spremlja doseganje napredka in postavljenih ciljev ter načrtovanje sprememb.

Bezić ugotavlja (prav tam), da uveljavljanje načel formativnega spremljanja lahko še izboljša kakovost delovanja svetovalne službe.

Tako za otroka kot za strokovnega delavca velja, da je uspešno napredovanje posameznika močno povezano z upoštevanjem značilnosti in aktualnih potreb. Kot pišejo v Vključujoči šoli (Skvarč idr. 2017), se strokovni delavci tudi učimo po načelih formativnega spremljanja. Zato lahko formativno spremljanje učinkovito uporabimo v kontekstu spremljanja strokovnih sodelavcev, kar sem v tem procesu poskusila tudi sama. Avtorji nadaljujejo, da se s kolegalnim podpiranjem v učehih se skupnostih prenos znanja izkazuje kot veliko bolj učinkovit od klasičnih oblik izobraževanja.

Sodelovanje z vodstvom vrtca

Med temeljnimi opredelitvami svetovalne službe v Programskih smernicah svetovalne službe v vrtcu (2008) je navedeno, da se svetovalna služba na podlagi svojega posebnega strokovnega znanja in na strokovno avtonomen način vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu s tem, da pomaga in sodeluje z vsemi udeleženci v vrtcu in po potrebi tudi z zunanjimi institucijami.

Seveda pa vodstvo vrtca odloča, koliko bo vrtec v svoje naloge vključeval svetovalnega delavca in kdaj, kot ugotavlja tudi Mithans (2018). Prav tako se strinjam z Resmanom (v Bezić in Malešević 2018) (če lahko njegov kontekst šole zamenjamo z vrtcem), da je kakovosten razvoj šolskega dela odvisen tudi od sodelovanja med ravnateljem in svetovalno službo, njune usklajenosti glede vizije in razvoja, od poznavanja dela drugega, od komunikacije, medsebojnega spoštovanja in zaupanja. Usklajenost povečuje učinkovitost vodenja in razvijanja kakovosti šole (oz. vrtca) ter utemeljuje in afirmira identiteto poklica svetovalnega delavca.

Proces oblikovanja smernic prehranjevanja v našem vrtcu skozi prizmo formativnega spremljanja

V šolskih letih 2018/19 in 2019/2020 smo v našem vrtcu z namenom izboljšanja kakovosti izvajanja rutine prehranjevanja pripravljali interni dokument Smernice izvajanja rutine prehranjevanja v Otroškem vrtcu Ajdovščina. Razvijanje umirjenega kulturnega in zdravega načina prehranjevanja z upoštevanjem območja bližnjega razvoja pri prehranjevanju za vsakega otroka smo poimenovali tudi enega izmed dveh prednostnih ciljev znotraj akcijskega načrta izboljšav našega vrtca za obdobje treh let.

Celotni strokovni kolektiv vrtca je pri pripravi akta sodeloval v spletni anketi, s svojimi zapisi v pedagoški dokumentaciji ter na delavnicah znotraj treh strokovnih aktivov februarja 2020. Trinajst članic tima za

samoevalvacijo prehranjevanja (vzgojiteljice, pomočnice vzgojiteljic, pomočnice ravnateljice) pa je vsebino pregledovalo, izbiralo, dopolnjevalo prek spletnega dokumenta in na štirih delovnih srečanjih. Ravnateljica vrtca je vodila ves proces. Strokovno nas je usmerjala Tamara Malešević, svetovalka Zavoda RS za šolstvo. Kot svetovalna delavka sem prevzela odgovornost koordinacije dela in sodelovanje z zavodom.

Element formativnega spremljanja *aktivna vključenost*, in sicer celotnega strokovnega kadra, predvsem pa trinajst članic tima za samoevalvacijo rutine prehranjevanja, je bil v procesu oblikovanja smernic zelo izrazit. To je bil velik izziv za naš vrtec, ki je razdeljen na 14 lokacij na področju dveh občin in 56 oddelkov. V programskih smernicah je pri opisu razvojnih in preventivnih dejavnostih navedeno, da naj se te usmerjajo tudi na odstranjevanje ovir in vzpostavljanje ustreznih razmer v vzgojno-izobraževalnem okolju. Torej je bilo nujno prisluhniti sodelavkam vzgojiteljicam, katere okoliščine vplivajo na celotni proces izvajanja rutine.

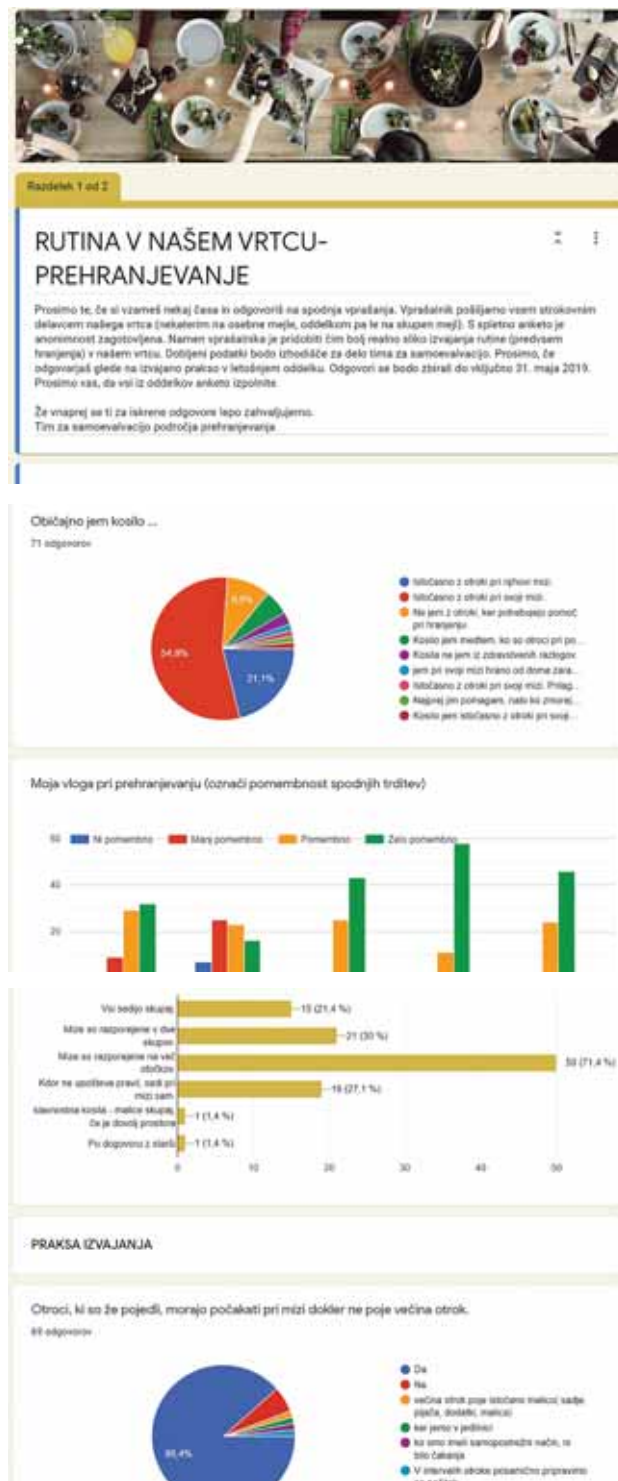
Povzetek dejavnosti znotraj procesa po kronološkem poteku

Spomladi 2019 smo nagovorili člane tima za samoevalvacijo prehranjevanja, in sicer strokovne delavke z različnih lokacij vrtca (večjih enot in manjših oddelkov), tako vzgojiteljice kot pomočnice vzgojiteljic, z različno dolgo delovno prakso, iz rednih oddelkov, pa tudi iz oddelka z elementi montessori ter iz različnih starostnih obdobij oddelkov.

Da bi najprej opredelili izhodiščno stanje v našem vrtcu, smo v mesecu maju 2019 izdelali spletno anketo za vse strokovne delavce. Spletna anketa je z vprašanji odkrivala prakso, ki jo izvajajo strokovni delavci naše ga vrtca, in tudi osebna stališča strokovnih delavcev do prehranjevanja v vrtcu.

Pregledani rezultati ankete so potrjevali, da sta tako praksa izvajanja kot tudi subjektivni pogled na prehrano v vrtcu med strokovnimi delavci znotraj posameznega kolektiva zelo različna. Določeni odgovori so

pričali, da izvedba rutine ponekod potrebuje (samo) analizo učinkovitosti organizacije in strokovnosti izvedbe obrokov znotraj oddelka, drugi odgovori so navduševali s premišljenimi in ustvarjalnimi načini možnega izvajanja (slika 1).

Slika 1: Izgled spletne ankete in analize rezultatov (Google form)

Junija 2019 sem na delovnem srečanju članic tima predstavila dobljene rezultate, svetovalka zavoda za šolstvo Tamara Malešević pa je prevzela teoretični del z razlago pomena prikritega kurikula in spodbujala razpravo članic tima. Na podlagi rezultatov, zapisnika sestanka in kurikula sem poleti snovala prve smernice v obliki tabele želeno stanje – dobra praksa – minimalne zahteve in jo delila z ostalimi članicami, ki so jo na daljavo vsebinsko pregledovale, preurejale, dopolnjevale (slika 2).

			profesorstvo in na kulturni način, samo na predstavitelne sestanke.
KLJUČNA PREDKURIKULARNA IN OBRAČUNSKA SLOVNICA VSKLOKA OTROKA	Pre vsakega otroka pri predstavitelstvu obsega in razpisnega ODR pri predstavitelstvu in tudi pri izvedenju različnih ciljev kulturne profiliranosti, aktivnosti in kompetenčnosti pri predstavitelstvu.	Med letom vedno več opredeljenih letnih samostojnih izvedb. postopno dobljanje naših glavnih in razpisnih ciljev	
	Med letom vedno več opredeljenih letnih samostojnih izvedb. Med letom vedno več opredeljenih letnih samostojnih izvedb.	Postopno se izboljšuje izvedba, postopno. Mize so razpisane na več manjših oddelkih.	V obsegu naše prave, da se zagotovi, da se vse organizirano, tako da se postopno izboljšuje, in tudi izvedba. Prave, da postopno izboljšuje, tako da se vse organizirano, tako da se postopno izboljšuje, in tudi izvedba. Na različne oddelke, ki se izvedejo.
	Kaj bi bilo ustrezno med oblikami.	učijo kulturno kulturno hrano pri predstavitelstvu. Otroci so prave, da se izboljšuje. Prave je vsakega vedno na razpisnih. Če otroci tako vidijo pri oblikah in oddelkih, moč postopno izboljšuje na oddelkih.	postopno se, tako postopno postopno organizirano in predstavitelstvo na razpisnih sestankih. oblikam na različnih oddelkih. Postopno, da otroci svoj nekaj izvedejo med oblikami, tako se izboljšuje na oddelkih in oddelkih. Otroci so postopno izboljšuje in postopno izboljšuje na oddelkih. Otroci so postopno izboljšuje in postopno izboljšuje na oddelkih. Otroci so postopno izboljšuje in postopno izboljšuje na oddelkih.
	Otroci so obliko in postopno postopno izboljšuje in postopno izboljšuje na oddelkih.	Otroci so obliko in postopno postopno izboljšuje in postopno izboljšuje na oddelkih. Otroci so postopno izboljšuje in postopno izboljšuje na oddelkih. V obsegu prave izvedbe, oddelki, ki imajo, postopno.	Otroci so postopno izboljšuje in postopno izboljšuje na oddelkih. Otroci so postopno izboljšuje in postopno izboljšuje na oddelkih. Otroci so postopno izboljšuje in postopno izboljšuje na oddelkih.

Slika 2: Dopolnjevanje dokumenta v spletni obliki s komentarji in fotografijami

Slika 3: Delo članic tima na delovnih sestankih

Jeseni sem na predlog svetovalke in s pomočjo gradiva Kakovost v vrtcih preurejala obstoječe smernice v preglednejšo tabelo izhodišč, standardov, kazalnikov in opisnikov. Na dveh delovnih srečanjih članic v živo pozimi 2019/20 so članice tima dopolnjevale, spreminjale in rangirale kazalnike, opisnike idr. (slika 3).

Februarja 2020 smo skupaj z ravnateljico in pomočnicami ravnateljice oblikovale tri strokovne aktive za vse strokovne delavce vrtca. Namen aktiva je bila seznanitev vsega strokovnega kadra z obstoječo vsebino in obliko smernic. Na delavnicah so razmišljali, kateri standard jih še posebej nagovarja in kaj na podlagi izbranega kazalnika in opisnika že dobro izvajajo v okviru svojega dela oziroma kaj jim predstavlja še profesionalni izziv. Navedli smo tudi neželena vedenja odraslih, ki jih opažamo v vrtcu v času prehranjevanja in zahtevajo kritični pogled in nenazadnje omogočajo tudi medsebojno samovrednotenje. Vsi strokovni delavci so imeli možnost vplivanja in soustvarjanja dokumenta smernic (slika 4).

Nastala je delovna verzija smernic z naslednjimi vsebinskimi deli: namen dokumenta, poimenovanje sodelujočih in odgovornih za pripravo dokumenta, datirani proces sprejemanja dokumenta, opredeljena izhodišča smernic, rangirani standardi, ki jih konkretizirajo kazalniki in imajo več opisnikov, primeri dobrih praks izvajanja rutine.

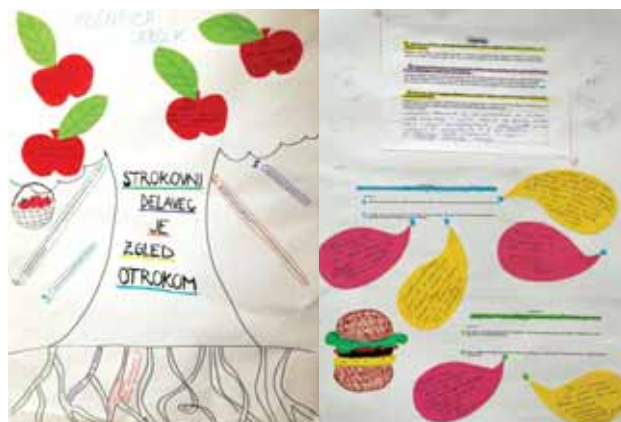

Slika 4: Aktivni po starostnih obdobjih za vse strokovne delavce

Na vzgojiteljskem zboru, ki je sledil kmalu za tem, smo pripravili razstavo vseh izvirnih plakatov, ki so nastali na aktivih. Pri predstavitvi svojih razprav v manjših skupinah so vzgojitelji opozorili tudi na možne izboljšave znotraj urnika in organizacije kuhinje ter zelenih pripomočkov, zato je po aktivu sledil tudi pogovor ravnateljice z organizatorjem prehrane v vrtcu (slika 5).

Glede na zapisnike aktivov sem oblikovala smernice v dokončno obliko, ki jo mora z glasovanjem sprejeti še vzgojiteljski zbor. Dokument imamo namen predstaviti tudi svetu zavoda. Dokument bo služil kot pripomoček za letne hospitacije in samoevalvacijo vzgojiteljev pri njihovem delu, pa tudi mladim oz. prihajajočim strokovnim delavcem našega vrtca. Dokument bomo nadgrajevali v rubriki primerov dobrih praks na podlagi zapisov letnih delovnih načrtov oddelkov.

V preglednici 1 so po kronološkem poteku predstavljeni pomembnejši koraki v procesu nastajanja smernic, razčlenjeni na elemente formativnega spremljanja.

Slika 5: Ustvarjalni plakati, nastali na aktivih

Refleksija vloge svetovalne delavke

Mojo strokovno vlogo, navedeno po Holcar Brunauer (v Bizjak 2019), da svetovalni delavec načrtno ugotavlja izhodiščno stanje in nato nenehno spremlja napredek, sem v tem procesu nastajanja smernic skušala uresničevati z opazovanjem dela, odzivov, poslušanjem dilem in medsebojnih razprav članic tima ter ostalih strokovnih delavcev in z zbiranjem dokazov v obliki zapisnikov, rezultatov, fotografij, dokumentov, plakatov itd.

Preglednica 1: Izsek iz dokumenta Smernice izvajanja rutine prehranjevanje v Otroškem vrtcu Ajdovščina (str. 6 in 7) – nelekt

STANDARDI – KAZALNIKI – OPISNIKI

• STANDARDI

S1 – Skrbimo za kulturno prehranjevanje in prijetno vzdušje.

Kulturno prehranjevanje zajema področja higiene (umivanje rok pred obrokom in po njem, čistoča vseh površin, ki so v stiku s hrano, prezračen prostor), etike (ustrezen odnos do hrane in vseh udeleženih pri pripravi hrane), estetike (urejen prostor, lično postavljen pribor, priložnostni slavnostni pogrinjki), zdravstvene ustreznosti (pot prehrane poteka v skladu s sistemom HACCP).

S2 – Vsakega otroka vodimo k večji samostojnosti in samoregulativnosti. Pri tem sodelujemo s starši (tudi individualno).

Samostojnost ocenjujemo s temi ravnmi: otrok ne zmore niti ob pomoči / otrok zmore s pomočjo odraslega / otrok zmore samostojno.

S pravili spodbujamo **samoregulatornost** otrok. Pravila koristijo, dokler otrok ne doseže regulacije svojega vedenja. To pa je proces, in otroci se razlikujejo po tem, kako hitro uspejo regulirati svoja vedenja. To zahteva od odrasle osebe potrpežljivost, upoštevanje individualnih razlik (načelo individualizacije) in sodelovanje s starši.

S3 – Na ravni vrtca in vsakega oddelka (tudi s pravili v oddelku) skrbimo za smiselno organizacijo rutine prehranjevanja.

Smiselna organizacija pomeni čim manj čakanja in pasivnosti otrok oz. čim manj izgube na račun čim večjega dosežka (aktivnost otrok) in je preventiva pred neželenimi vedenji, neupoštevanjem pravil ipd. Organizacija mora biti vedno v dobrobit razvoja vsakega otroka. Če v oddelku zaznamo odklone, odstopanja, smo dolžni iskati smiselne spremembe, ki lahko izboljšajo kakovost izvedbe rutine.

KAZALNIKI	OPISNIKI
K1 – Strokovni delavec je zglede otrokom.	1.1 Otroke spodbujamo k pokušanju novih jedi. 1.2 Otroke učimo bontona (ne govorimo s polnimi usti, hrano dobro prežvečimo, uporabljamo vljudnostne izraze, drži telesa med jedjo, postavitve pribora ipd.). 1.3 Strokovni delavci ne kritiziramo pripravljene hrane. 1.4 Kadar strokovni delavci zaradi različnih utemeljenih razlogov jemo drugo hrano (zdravstveni vidiki ipd.), to otrokom na primeren način razložimo.
K2 – Strokovni delavec spodbuja samostojnost in samoregulativnost na podlagi opažanj otrok in je izboljševalec prakse glede doseganja standardov.	2.1 Otrokom omogočamo, da med letom vedno več opravil izvedejo samostojno. 2.2 Otroci se lahko prehranjujejo v svojem ritmu, vendar znotraj organiziranega časa za posamezne obroke. 2.3 Otrokom je na voljo pijača ves čas obroka. 2.4 Strokovni delavci spodbujamo medvrstniško pomoč, da otroci, ki že zmorejo, pomagajo otrokom, ki še niso tako samostojni pri prehranjevanju. 2.5 Hrane na krožniku ni primerno zmešati. 2.6 Otroke usmerjamo pri jemanju hrane. 2.7 Otrokom prepuščamo presojo, ali želijo dodatek. 2.8 Kadar se pri posameznih otrocih izkazuje določene posebnosti, ki vplivajo že na njihovo zdravstveno stanje (debelost, prevelika ješčost ipd.), strokovni delavci reguliramo količino dodatkov določene hrane, vendar vedno ob predhodnem soglasju s starši. 2.9 Otrokom omogočamo, da si lahko sami prinesejo svoj obrok k mizi in grede sami po dodatek, če ga želijo. 2.10 Otrokom dopuščamo možnost odločitve, kje bodo sedeli med prehranjevanjem (ali med obroki) in s kom. 2.11 Manj ješčim otrokom, ki jim pri določenem obroku nič ni všeč, ponudimo kruh, zelenjavo, sadje ipd.

Med delom članic tima na sestankih, pa tudi na aktivnih za celotni strokovni kolektiv sem skušala spodbujati čim bolj odprto razmišljanje, kar ni bila težka naloga. Vzdušje v času naših skupnih delovnih srečanj je bilo večinoma miselno spodbudno in varno. Med vzgojiteljicami in pomočnicami ni bilo čutiti zadreg. V razpravi so bile podobno aktivne in suverene pri pojasnjevanju in razlaganju svojih stališč, izkušenj, mnenj. Med aktivnim delom na delavnicah in sestankih jim je bilo omogočeno, da spremljajo in vrednotijo kakovost svojega dela. Holcar Brunauer (prav tam) razlaga, da učenje in reševanje življenjskih težav nista le razumska procesa, njuna učinkovitost je odvisna tudi od motivacije vpletenih, ki vključuje tudi njihova čustva. Zato sem kot dokaz, da napredujemo, sprejemala spontane razprave med članicami tima, ki so bile včasih tudi konfliktno, vendar na končne odločitve so praviloma vplivala mnenja slehernega člana. Sodelovanje na daljavo pa ni potekalo po mojih pričakovanjih, saj je bilo precej manj poglobljeno in zavzeto kot delo v živo; mislim, da bi lahko na tem področju tudi sama bila bolj spodbujajoča.

Moja vloga v procesu nastajanja smernic ni bila vloga hierarhičnega vodje, temveč koordinatorja med članicami tima, vodstvom in svetovalko na zavodu za šolstvo. Moja naloga je bila odpirati dileme in za določene situacije razvijati čim bolj kompleksno razumevanje. Do nastajajočega dokumenta sem vseskozi čutila odgovornost in zavzetost, za samo vsebino smernic pa nisem mogla prevzeti vse teže odgovornosti, saj imajo o temi prehranjevanja v vrtcu vzgojiteljice veliko več znanja in izkušenj. Trudila sem se, da se nisem povsem opredelila pri razpravah, temveč sem s pomočjo

vprašanj skušala spodbujati kritično vrednotenje izrečenih mnenj. Vsi člani so imeli možnost vplivanja in soustvarjanja dokumenta, zato je zelo pomembno, da smo si med seboj tudi strokovno zaupali.

Sama vidim smisel v nastalem dokumentu, saj je to rezultat daljšega procesa strokovnega dela in zelo dobro spoštuje avtonomnost vsakega delavca, upošteva individualne razlike in obenem pojasnjuje temeljna izhodišča in standarde, ki smo jih v našem vrtcu opredelili kot bistvene. Ostaja še nekaj nedokončanih nalog, kar pomeni, da so smernice živ in aktualen dokument, kar mu daje še dodatno vrednost. Menim, da je večina strokovnih delavcev v tem času prepoznala, da je področje rutine prehranjevanja zelo pomembno in ponuja dobro priložnost za naše vzgojno delovanje. Prav zato zahteva pozornost ter sistematično strokovno načrtovanje, izvajanje in analiziranje. Sklenem lahko, da so v načrtovanem cilju celotnega procesa strokovni delavci poiskali tudi svoj osebni smisel, kar je v skladu z načeli formativnega spremljanja in pogoj za napredek in razvoj. Tudi vodstvo vrtca je prevzelo nase svoj del odgovornosti za položaj v izhodiščnem stanju in je aktivno ter zavzeto, vendar enakovredno s člani sodelovalo pri vseh korakih procesa, kar je gotovo na vse zaposlene delovalo motivacijsko.

Dragoceno strokovno oporo nam je pri procesu zagotavljala Tamara Malešević, svetovalka zavoda za šolstvo. Čeprav so njene povratne informacije večinoma ponujale vedno nove izzive in zahtevale od nas še več vloženega truda, smo vztrajali in nas hipni dvomi v našo strokovnost niso zaustavili, temveč omogočali priložnost za rast.

Viri in literatura

- Bizjak, C. (2019). Formativno spremljanje pri delu svetovalnih delavcev. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo
- Brej, M. in Širok, K. (2019). Kakovost v vrtcih in šolah. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Bežič, T. in Malešević T. (ur.). (2018). Konferenca o šolskem svetovalnem delu. 19. Prispevki strok za svetovalno delo v praksi. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod za šolstvo.
- Mithans, M. (2018). Vodstvo šole in participacija svetovalne službe. Šolsko svetovalno delo, 22(1), str. 50–57.
- Programske smernice. Svetovalna služba v vrtcu. (2008). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Skvarč, M. idr. (2017). Vključujoča šola – Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Intervju z Janjo Bogataj

Pogovarjala se je
Tamara Malešević,
Zavod RS za šolstvo

Kako kot ravnateljica in predsednica Skupnosti vrtcev ocenjujete pomen sodelovanja, povezovanja in aktivne vloge svetovalnih delavcev v vrtcih v sedanjem času znotraj vrtca in navzven?

Področje svetovalnega dela v vrtcu je tako pomembno, da si vrtci v Sloveniji ne predstavljamo več delovanja brez njegove podpore. Zato je bil že pred mnogo leti pri Skupnosti vrtcev Slovenije ustanovljen Republiški aktiv svetovalnih delavcev. Prepoznali smo veliko potrebo po združevanju, medsebojni izmenjavi praks, delitvi izkušenj in tudi medsebojni podpori in pomoči. Če kdaj, smo to medsebojno podporo in povezanost prepoznali v času epidemije, ko smo si lahko pomagali z različnimi in uporabnimi praktičnimi nasveti. Bistvo povezovanja je izmenjava izkušenj in praks različnih vrtcev v našem prostoru. Svetovalne delavke ob poznavanju predšolske pedagoške vzgoje življenje in delo v vrtcu pogosto obogatijo še z znanji s področij, na katerih so se izobraževale. Iz leta v leto se področje svetovalnega dela spreminja, vedno znova prihajajo novi izzivi, ki pa niso več povezani samo s postopkom vpisa otrok v vrtec. Danes svetovalno delo v vrtcu pomeni mnogo več in zato so srečanja republiškega aktiva svetovalnih delavk tako pomembna, saj na njih razpravljamo o aktualni problematiki otrok in družin, s katero se srečujemo vse pogosteje. Vsebine, ki so izpostavljene na aktivu svetovalnih delavk, so večkrat izpostavljene tudi na upravnem odbo-

ru Skupnosti vrtcev Slovenije, in če je le mogoče, oblikujemo skupno stališče do predloga, ki ga posredujemo na ministrstvo za šolstvo ali na drug ustrezen naslov. V praksi ugotavljamo, da prepočasi prihaja do sistemskih sprememb, zato v vrtcih sami iščemo rešitve. Največkrat je za majhen premik navzgor ključno dobro sodelovanje vzgojiteljice, svetovalne delavke in vodstva vrtca. Svetovalne delavke so zaradi svoje vloge in specifičnih znanj izjemno pomemben deležnik pri sprejemanju strateških odločitev, načrtovanju in iskanju novih poti znotraj vrtca, v lokalnem okolju in tudi širše.

Kako zadostno ravnateljci oz. Skupnost vrtcev poznajo kurikularni dokument Programske smernice – svetovalna služba v vrtcu iz leta 1999, kako spremljate in ocenjujete njegovo veljavnosti in uporabnost po teh letih? Ali je ta dokument dober okvir za svetovalno delo glede na različna okolja in specifične, v katerih se nahajajo vrtci?

Večina ravnateljev ta dokument pozna in ga ocenjuje kot dobrega. Je pa tudi res, da se je v zadnjem obdobju v vrtcih zamenjalo precej ravnateljev, ki se morajo ukvarjati z izzivi sodobnega časa. V svoji sedemnajstletni praksi ravnateljavanja sem spoznala, da so vrtčevska okolja v Sloveniji lahko tudi zelo različna. Takšni so tudi izzivi za predšolsko prakso in ravnatelja ter tudi za svetovalno delo. Menim, da mora biti svetovalni delavec sam zelo proaktiven, razmišljujoč, inovativen in empatičen v svo-

jem okolju, da začuti utrip in dinamiko okolja ter da se skupaj z vodstvom vrtca lahko odziva nanju. Svetovalno delo že dolgo ne narekuje več rutine, pač pa neprestano delo, učenje in strokovno raziskovanje.

Meni osebno in kolegicam v Skupnosti se zdijo Program-ske smernice zelo pomemben dokument in so osnovno izhodišče, ki dobro okvirja delo svetovalne službe tudi v sedanjem času, tudi po toliko letih od njegovega nastanka. K temu konceptualnemu izhodišču bi dodala, kako izjemno pomembno je, da svetovalne delavke v vrtcu skrbijo za vseživljenjsko profesionalno izobraževanje, za lastno fleksibilnost in odprtost ter da raziskujejo v svoji stroki.

Kako vi osebno in drugi ravnateljci znotraj Skupnosti vrtcev razmišljate o možnosti izbire pri zaposlovanju različnih izobrazbenih profilov v svetovalni službi – med pedagogi, psihologi, socialnimi delavci in socialnimi pedagogi, inkluzivnimi pedagogi idr.?

Ravnatelj mora biti vizionar, mora imeti vizijo vrtca, mora vedeti, kakšen strokovni tim želi imeti ob sebi in kam želi peljati vrtec. Poznati mora ljudi in okolje, v katerega je umeščen vrtec, in v katerih profilih prepozna specifična znanja, da mu bodo v oporo pri načrtovanju in uresničevanju njegove vizije, da se bo vrtec lažje odzival na potrebe otroka, družin in lokalnega okolja. Ključ do uspeha je predvsem v osebnostni naravnosti in sodelovanju obeh. Svetovalni delavec v vrtcu nikakor ne sme pristati na to, da bo zgolj uslužbenec za določene naloge. Delovno mesto svetovalnega delavca je tako široko, da tako rekoč vsak dan lahko vidiš nov izziv, in narobe je, če se te vsaj malo ne dotakne in se ne odzoveš nanj. Vsaka organizacija in tudi vrtec se razvija in gre naprej takrat, kadar se dogajajo spremembe in premišljene izboljšave. Svetovalni delavec, če je dober, lahko v vrtcu skupaj z ravnateljem v vodstvenem timu naredi veliko pozitivnih sprememb in s tem pušča v okolju trajne sledi. Težko bi se opredelila glede posameznega profila, izbirala bi med vizionarji in tistimi osebami, ki zmorejo veliko mero empatije in odločnosti, ter tiste, ki imajo znanje. Danes šteje strast do opravljanja poklica mnogo več kot pa sam izobrazbeni profil, ker se je treba na problematiko odzivati takoj – in še to je včasih prepozno.

Poudarili ste pomen sodelovanja svetovalne službe z vodstvom vrtca. Kako še povečati sodelovanje oz. sinergijo med vodstvom in svetovalno službo v vrtcu?

Janjo Bogataj je po osnovni šoli pot vodila na srednjo vzgojiteljsko šolo v Idrijo, kjer je bivala v Dijaškem domu. Za otroke s posebnimi potrebami, ki so obiskovali šolo s prilagojenim programom in bivali v tem domu, je v svojem prostem času prostovoljno izvajala različne delavnice. Večina teh otrok je imela govorno jezikovne težave, kar je prispevalo k odločitvi za študij surdopedagogike – logopedije na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Njena prva zaposlitev je bila na Zavodu za gluhe in naglušne v Ljubljani. Po štirih letih jo je pot vodila v razvojni oddelek v Vrtec Škofja Loka, kjer je pridobivala dragocene profesionalne izkušnje z otroki in starši 11 let. V tem obdobju je bila tudi aktivna članica Društva Sožitje. Od leta 2004 je ravnateljica Vrtca Škofja Loka, leta 2017 je bila izvoljena za predsednico Skupnosti vrtcev Slovenije, ki jo še vedno uspešno vodi.

Ne predstavljam si vodstvenega tima brez svetovalne službe. Menim, da morata ravnatelj in svetovalna služba delovati sinhrono in si sproti izmenjevati informacije. Potrebe po strokovnih znanjih svetovalnih delavk so v vrtcih čedalje večje. Podpore in pomoči ne potrebujejo samo otroci, potrebujejo jo čedalje bolj tudi starši in zaposleni. V naši državi imamo sicer normativno ureditev za zaposlovanje svetovalnih delavcev v vrtcih (Pravilnik o normativih za opravljanje predšolske vzgoje), vendar se bojim, da bo trajalo predolgo, da se bo korigiral glede na potrebe na terenu. Vrtci v Sloveniji so precej večji, kot jih poznajo v tujini, in težko je v globino prepoznati vso problematiko v oddelkih vrtca. Ob velikih kadrovskih menjavah je tudi otežena komunikacija z vzgojiteljicami in posledično tudi s starši. Zato brez podpore ravnatelja in jasnih pričakovanj, ki so znotraj vrtca jasno artikulirana, svetovalna služba težko dobro opravi svoje delo. Ravnatelj je odgovoren za položaj svetovalne službe v vrtcu, ostalo pa opravi aktivna in samoiniciativna osebnost. Brez proaktivnega sodelovanja in lastne aktivnosti svetovalne službe tudi ravnatelj sam ne more kaj dosti, ker ima preveč drugih obveznosti. Pomembna sta redna obveščeniost in tesno sodelovanje pri pomembnih odločitvah: dvosmerna in intenzivna komunikacija z vsemi deležniki.

Ravnateljji vrtcev prepoznavamo velik prispevek svetovalnih delavk pri tesnem sodelovanju z vzgojiteljico, pri kritičnem vpogledu v delovanje posameznega oddelka in oddelke vrtca, pri doslednem opozarjanju na težave in uspehe. Njihov prispevek prepoznavamo tudi pri pripravi čudovitih predavanj za starše, pri svetovanju na daljavo v času epidemije, v podpori strokovnim delavcem pri neodzivnih starših oz. pri sodelovanju s strokovnimi aktivni znotraj vrtca.

Programske smernice opredeljujejo tri vrste dejavnosti v svetovalni službi: dejavnosti pomoči, razvojno preventivne dejavnosti ter dejavnosti načrtovanja, spremljanja in evalvacije. Svetovalne delavke poročajo, da v njihovi izvedbeni praksi obstaja veliko neravnovesje med temi tremi vrstami dejavnosti oz. da prevladujejo dejavnosti pomoči. Kako to komentirate?

Pritrjujem vaši oceni, da prevladujejo dejavnosti pomoči, in razumem to težavo svetovalnih delavcev. To v vrtcih opažamo vsi, še posebej v zadnjem obdobju, ko samo še »gasimo« neko urgentno stanje. Veliko problematike se je nabralo v vrtcih, in danes starši že v postopku vpisa otroka v vrtec potrebujejo veliko podpore, informacij in navodil. Da o vsej birokraciji, ki jo ta

postopek prinaša s seboj, sploh ne govorim. V tem delu se je svetovalna služba zelo spremenila in postaja veliko preveč birokratska, vodi se preveč administrativnih postopkov. Veliko je tudi sicer različnih evidenc, izzivi pa se večajo tudi zaradi porasta števila otrok s posebnimi potrebami, otrok priseljencev, razvjenosti, psihosomatskih motenj, dolgotrajno bolnih otrok, otrok ločenih staršev, umrlih staršev, istospolnih staršev idr. Ob vseh teh izzivih dejansko ne moremo ostati nemi, moramo se odzivati, in tako zmanjka časa za drugi dve področji dejavnosti – razvojno preventivo ter načrtovanje, spremljanje in evalvacijo. Če bi bile te dejavnosti razporejene sorazmerno, bi lahko govorili o razvojni usmerjenosti, tako pa lahko govorimo zgolj o nujni pomoči. Ob tem spoznanju lahko ugotovimo, kako šibko je vrednoten normativ za svetovalno službo, ker ob obilici sedanjega dela lahko pokrije le eno dejavnost.

Namen svetovalne službe ni v vodenju evidenc in administrativnem delu, temveč v neposrednem, strokovnem delu s starši, otroki in strokovnimi delavci.

Svetovalnim delavcem ne bi smelo zmanjkati časa, da bi evalvirali svoje delo, predstavili svoje uspehe in jih praznovali z ostalimi deležniki, kar je pomemben del procesa, ki prispeva k profesionalnemu razvoju posameznika in posledično tudi vseh v vrtcu.

Kje vidite rešitev za opravljanje velikega števila upravnno-administrativnih nalog, ki se zahtevajo od vrtca?

Odgovorila bi na primeru postopka vpisa otrok v vrtec. Tukaj je priložnost, da na prvem pogovoru s starši svetovalni delavec spozna družino in otroka, kar mu bo v pomoč pri njegovem nadaljnjem delu. Če je ta stik korekten in starš dobi vse potrebne informacije, je 80 odstotkov uspeha opravljene naloge. Temu sledi administrativni del, ki ga vrtci rešujejo različno – ponekod to opravijo pomočnice ravnateljice, tajnice ali svetovalne delavke. Moje mnenje je, da tega ne bi smeli dodeljevati svetovalni službi predvsem zaradi njihovih specifičnih znanj in bi to dejstvo morali sorazmerno upoštevati. Potrebe po specifičnih znanjih, ki jih imajo svetovalne delavke v vrtcih, so prevelike, čas, ki se porabi za administrativni del, pa je predolg, saj v tem obdobju svetovalne delavke zelo težko obiskujejo oddelke in svetujejo strokovnim delavkam.

Kako gledate na letošnji predlog znižanja normativov za svetovalno delo, ki ga je ministrstvo podalo Društvo svetovalnih delavcev v sodelovanju s SVIZ-om?

Moje mnenje gre v smeri popolne podpore znižanju normativa. Tudi sama sem sodelovala v različnih razpravah in sem seznanjena s problematiko mladih po vsej vertikalni. Kot predsednica Skupnosti vrtcev Slovenije pa sem budno spremljala zapise svetovalnih delavk v času epidemije in imam pred seboj jasno sliko, kaj se je dogajalo z otroki in družinami. Sedaj je veliko teh težav koncentriranih v določenih skupinah otrok, in nekatere tudi mlade vzgojiteljice že izgorevajo, ker je toliko izzivov. Razmere podrobno spremljam tudi v našem vrtcu in vem, da v drugem vrtcu ni dosti drugače. Nujno se bo treba začeti ukvarjati s preventivo in sistematičnim delom, sicer bo kmalu hud odziv v osnovnih šolah in kasneje ko strokovne službe ne bodo več mogle pokriti izzivov s terena. V oddelkih vrtca imamo prevelike normative. V začetku šolskega leta, ko oblikujemo oddelke, ne moremo vedeti, koliko otrok bo imelo težave. Šele po uvajalnem obdobju, ki je za vse zaposlene zelo naporno, lahko ugotovimo, kakšno je stanje znotraj oddelkov. Vzgojitelji so največji poznavalci dogajanj z otrokom. Veliko jim pomeni strokovna podpora svetovalnih delavcev, njihov pogled na težave otrok, način, kako lahko vzpostavijo komunikacijo s starši, razumevanje, sočutje, podpora pri razmišljanju, načrtovanju ali pri iskanju zunanje pomoči. Strokovni doprinos svetovalnih delavcev bi bil zagotovo večji, če bi bil normativ spremenjen. Podpiram spremembo, saj bi mnogo težav odkrili in odpravili prej, preventivno delovanje pa bi se intenziviralo. S tem ko bi se odprl prostor za dodatne nove zaposlitve, bi hkrati morali znotraj vrtca poskrbeti tudi za ustrezne prostore, v katerih deluje svetovalna služba, saj iz prakse vem, da tudi to ni povsod dobro urejeno. Vrtci včasih prehitro pristanemo na nižji standard in nas zato tako tudi obravnavajo. Tako kot vsi ostali segmenti v družbi tudi mi zaslužimo dostojne delovne razmere, ki so predpogoj za uspešno delo.

Kakšen je po vašem mnenju prispevek svetovalnih delavcev v času krize zaradi covida-19?

Svetovalni delavci so v času epidemije in zaprtih vrtcev z občutkom in strokovnostjo podprli starše v mnogih stiskah in dilemah. Poznam primere, ko so jih poklicali in povabili k razdeljevanju brezplačne hrane za otroke, organizirali so izmenjavo otroških oblačil in igrač, ker so bile trgovine zaprte, pogovarjali so se o različnih vzgojnih izzivih, intervenirali so v občutljivih primerih nasilja v družini, koordinirali pomoč družinam v ekonomskih stiskah in podpirali družine ob težavah celodnevnega

bivanja doma, krepili podporo otrokom posebnimi potrebami in tveganji v razvoju v času zahtevnih epidemioloških omejitev. Pripravili so veliko strokovnih člankov in zapisov, ki so jih objavljali na spletnih straneh vrtca, in nemalokrat bili v podporo tudi zaposlenim v hudih čustvenih in drugih stiskah. Njihov prispevek je bil izjemen in ga ne smemo spregledati.

Kaj je lahko prispevek svetovalnih delavcev v prihodnje? Kako jih lahko podprejo druge institucije?

Vsa družba je trenutno razrahljana. Okrepiti se moramo na področju mehkih veščin, videti posameznika. V tem času vsi potrebujemo več empatije in povezanosti znotraj skupnosti. Dovolj časa smo preživel v osami in vsepovsod lahko prepoznamo veliko egoizma in poudarjanja JAZ. Ne smemo dopustiti, da bi zamrl duh solidarnosti in tovarištva, med katerega štejem tudi medsebojno pomoč. Uspeli bomo le, če bomo dobro povezani v skupnosti, v kateri je pomemben prispevek posameznika. Svetovalni delavci so lahko pri tem odlični moderatorji, ki z dobrimi projekti in močnimi sporočili povezujejo v skupnost različno misleče, različno stare in različno izobražene generacije. Graditi je treba vključujočo družbo in se odzivati na izzive, ki jih bo prinašala s seboj. Pri tem ne smemo pozabiti na kritično mišljenje, ki podpira prave odločitve in določa smer delovanja. Življenju je treba ponovno dati optimizem, veselje ob občutkih zmage ter si dajati medsebojno podporo.

Kako gledate na vlogo digitalne tehnologije v današnjih časih?

Digitalna tehnologija je postala del našega življenja. V zadnjem obdobju soočanja z epidemijo še mnogo bolj. Ni pa to bistvena metoda dela v vrtcu in jaz sem pristaš varne in skrbno načrtovane tehnologije pri delu z otroki. Nobena tehnologija ne more nadomestiti odnosa do sočloveka. Prav žalostna sem, ko v garderobi vrtca vidim dve leti starega otroka z mobilnim telefonom v roki, da dovoli staršu, da ga v času, ko on rokuje z napravo, ta lahko preobuje in sleče. Ko tak otrok vstopi v oddelk, potrebuje kar nekaj časa, da pristopi k dejavnosti, in še takrat je ta kratkotrajna in ga ne zanima. Žal imamo tudi v predšolskem obdobju že veliko otrok, ki kažejo odvisnost od digitalnih naprav, in če sem iskrena, tudi zaposlenih. Uporaba mobilnih naprav je postala pretirana in nas vse vleče v odvisnost in suženjstvo. Menim, da je dovolj zgodaj, če se otrok v predšolskem obdobju s

temi napravami srečuje le občasno in še to ob prisotnosti staršev. Sicer pa čim več proste ustvarjalne igre v naravnem okolju, kjer otroci preizkušajo svoje moči, iznajdljivost, ustvarjalnost in vzdržljivost. Naravni materiali so in bodo še vedno najboljši.

Programske smernice vsebujejo pomembno poglavje – sodelovanje z zunanjimi ustanovami, kot so npr. center za celostno zgodnjo obravnavo, osnovna šola ali center za socialno delo.

To, kar je zapisano v smernicah, je primer izvrstnega delovanja svetovalne službe. V praksi je to odvisno od značilnosti posameznika in okolja. Včasih je treba vložiti zelo veliko navora, da se vzpostavi dobro sodelovanje z neko institucijo, včasih kljub velikim naporom ni želenega uspeha. Ravnateljice in svetovalne delavke mi pogosto poročajo o različnih izkušnjah in praksah. Vodstvo vrtca lahko svetovalni službi veliko pomaga, če vzpostavi prvi kontakt in v nadaljevanju spremlja aktivnosti. Pomembno je tudi, da se vključi, kadar pride do zadrege. Kljub vsemu pa menim, da bi sorodne institucije morale bolje in čim večkrat sodelovati, se pogovarjati in graditi enotno strategijo v dobrobit otroka in njegove družine. Odločati bi morale izključno po strokovni presoji in ne po subjektivnih odločitvah staršev ali drugih deležnikov. Večkrat bi morali odpirati strokovne razprave, tudi če so kritične. To običajno prinese nov zagon in prostor za razmišljanje o drugih možnostih.

Vidim, da so se v zadnjem času okrepile strokovne usmeritve glede odložitve všolanja otrok in so že vidni rezultati v manjšem številu odlogov. Tudi vrtci smo lahko boljši, kot smo, smo pa lahko tudi suvereni mentorji drugim. Seznanjena sem, da centri za zgodnjo obravnavo po Sloveniji delujejo različno učinkovito. Pri tem bi morali poenotiti strategijo in zahtevati enakovredne obravnave in delovanje v vseh okoljih. Znano mi je, da včasih težko steče komunikacija tudi s podporo ravnatelja, zato bo treba nekaj več na tem področju storiti na državni ravni in našem ministrstvu.

Kako lahko razumemo trend povečanja všolanja – starši bolj zaupajo vrtcu kot šoli?

Vrtec je okolje, v katerem je maksimalno dobro poskrbljeno za otroka; je varno, ljubeče, zagotavlja popolno dnevno oskrbo in otroci se v tem okolju običajno počutijo dobro. V tem okolju uživajo tudi starši in si nabirajo izkušnje. Ni popoldanskih obveznosti, če pa so, so znotraj vrtca in so prijetne. Šola za starše in otroke

pomeni spremembo v življenju in drugačno organizacijo družine. Mnogi starši se tega bojijo, bojijo se tudi, da njihov otrok ne bi bil uspešen. Izzivov družin je veliko, zato je pomembno, kako vrtec svetuje staršem. Tukaj je zelo pomembna vloga vzgojiteljice in v nadaljevanju tudi svetovalne delavke. S premišljenim, korektnim in strokovnim pogovorom staršem lahko zelo pomagamo pri njihovi odločitvi o všolanju otroka.

Kako vrtci sistematično prispevajo k ozaveščanju staršev o razumevanju pripravljenosti za vstop otroka v šolo, da se ne bi zgodili neopravičeni odlogi in da bi pomagali staršem, da ne bili prezaščitniški do svojih otrok?

Skoraj petnajst let imamo v vrtcih že načrtovane aktivnosti, povezane s prehodom otrok v osnovno šolo. Ob podrobnem spremljanju napredka otrok v oddelkih in predavanja svetovalnih delavk za starše na to tematiko menim, da je ključen individualni pogovor s tistimi starši, ki dvomijo ali se odločajo drugače, kot priporoča vrtec. Na množičnih predavanjih se starši običajno ne želijo izpostavljati z vprašanji in to ni primeren prostor za pogovore o posameznem otroku. Primerno je, da vzgojiteljica ob podpori svetovalne delavke s starši vzpostavi dialog na temo prehoda iz vrtca v šolo za posameznega otroka, pri čemer se izpostavijo njegova močna in šibka področja. Če pa se zgodi odlog všolanja, je pomembno ozavestiti starše o pomenu njihovega deleža odgovornosti pri nadaljnjem razvoju otroka. Sicer pa menim, da bi bilo prav, da bi o tem odločala stroka, ki jo predstavlja strokovna skupina.

Kaj bi bilo vaše sporočilo svetovalnim delavkam?

Najprej bi se jim iskreno zahvalila za vse opravljeno delo. So nepogrešljive za ohranjanje strokovnosti predšolske vzgoje. So vztrajna in konstruktivno kritična podpora pri uvajanju sprememb. Na podlagi pisem podpore v času aktualne zdravstvene krize vidim, da bdijo, da ohranimo prvine predšolskega obdobja, da bo predšolskemu otroku v Sloveniji dobro. Želim si, da bi bile s svojo proaktivnostjo prepoznane kot nezamenljiv zagovornik predšolskega otroka in da bodo v pravem času v podporo ravnateljem in ne bodo dovolile, da pride do nestrokovnih posegov v predšolsko vzgojo.

Želim si, da bi ostale zveste kritičnemu mišljenju in da bi vso karierno pot skrbele za svoj profesionalni razvoj. Še posebej jim želim, da bi znale predstaviti tudi svoje uspehe in jih praznovati s člani svoje ekipe. ■

NOVO

dr. Marinko Banjac, mag. Klavdija Šipuš

AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO V SREDNJI ŠOLI

Posameznik, skupnost država, svet

Strokovna monografija je namenjena **vsebinski oziroma teoretični podpori učiteljem**, ki v srednji šoli poučujejo obvezni vsebinski sklop aktivno državljanstvo, pa tudi vsem, ki jih zanimajo **razmisleki o sodobni demokratični družbi** ter vprašanja, povezana z njimi.

Zasnovana je tako, da v obliki vprašanj, izpostavljenih v naslovih poglavij in podpoglavij, tematizira učne cilje tematskih sklopov učnega načrta oziroma katalogov znanja za aktivno državljanstvo.

NOVO

Jasna Rojc, mag. Klavdija Šipuš

AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO V SREDNJI ŠOLI

Priročnik za učitelje

Priročnik je namenjen učiteljicam in učiteljem **kot podpora načrtovanju, organizaciji in izvajanju** istoimenskega obveznega vsebinskega sklopa oziroma pouka v srednješolskih programih.

V ospredje postavlja drugačne, aktivne didaktične pristope in metode ter oblike dela.

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Naročanje:

P Zavod RS za šolstvo, Poljanska c. 28, 1000 Ljubljana

T 01 300 51 00

F 01 300 51 99

E zalozba@zrss.si

S www.zrss.si

Publikaciji najdete v digitalni bralnici na [spletni strani ZRSS](#).

